

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi (AMK)

Sosiaalipalvelutyö

2016

Helena Pietilä

INTTI TUTUKSI -LEIRIT

– erityistä tukea tarvitsevien osallistujien ja kansalaiskasvatuksen näkökulmasta

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / Sosiaalipalvelutyö

Huhtikuu 2016 | 59 sivua

Outi Kivinen

Helena Pietilä

INTTI TUTUKSI -LEIRIT

- erityistä tukea tarvitsevien osallistujien ja kansalaiskasvatuksen näkökulmasta

Opinnäytetyön tutkimuskohteena olivat Intti tutuksi -leirit erityistä tukea tarvitseville henkilöille. Leirien järjestäjänä toimi Kehitysvammaisten Palvelusäätiö yhteistyökumppaneineen ja käytännön toteutuksesta vastasi Maanpuolustuskoulutusyhdistys.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kohtasivatko järjestäjien asettamat tavoitteet ja erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset. Tarkoituksena oli myös selvittää, mikä merkitys Intti tutuksi -leireillä oli erityistä tukea tarvitseville osallistujille ja miten he kehittäsivät leirien sisältöä. Pohdintaosiossa tarkastella toteutuiko leireillä osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisen teorian valossa.

Tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan tietoa leirien kehittämisen tueksi. Tutkimuskysymyksiin haettiin vastauksia ryhmähaastattelujen, osallistuvan havainnoinnin ja muun dokumenttiaineiston avulla. Neljällä leirillä haastateltiin yhteensä 23 henkilöä, joiden erityisen tuen tarve oli havainnoinnin perusteella osittaista tai lyhytaikaista.

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että järjestäjien asettamat tavoitteet kohtasivat erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset vaihtelevasti ja leirikohtaisesti. Leireillä oli tärkeä merkitys osallistujille. Kehittämisehdotukset kohdistuivat pääasiassa leiriohjelman sisältöön, keston ja ohjaukseen.

Intti tutuksi -leirit olivat toimiva kokonaisuus ja osoitus erilaisten tahojen yhteistyöstä. Leirien avulla luotiin osallistumismahdollisuuksia henkilöille, joiden osallistumisvalmiudet vaihtelivat suuresti. Osallistuminen toteutui aktiivisen vastaanottamisen kautta mutta toimintaan oli mahdollisuus ottaa lopuksi kantaa. Osallisuuden ja toimijuuden tukemista voitaisiin kehittää lisäämällä leireille yhteistoiminnallisia oppimismenetelmiä, lisäämällä reflektiivisyyttä eli toiminnan tarkastelua ja pohdintaa yhdessä sekä hyödyntämällä sosionomin tai muun lähikasvattajan tukea leirin jälkeen.

ASIASANAT:

Arvot, erityistä tukea tarvitseva henkilö, erityispedagogiikka, kansalaisuus, kansalaiskasvatus, kehitysvammaisuus, osallisuus, sosiaalipedagogiikka, toimijuus, vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Social Services | Social Service Work

April 2016 | 59 pages

Outi Kivinen

Helena Pietilä

INTTI TUTUKSI -TRAINING CAMPS

- In perspective of the participants with special support needs and civic education

The research subject of this study is the Intti tutuksi -training camps for the individuals with the special support needs. The camps were organized by The Service Foundation for People with an Intellectual Disability with its partners. The National Defense Training Association of Finland was responsible for the practical implementation.

The aim of the study was to find out if the goals of the organizer met the experiences of the participants. The aim was also to find out the significance of the camps for the participants and how they would improve the contents of the training. The goal of the discussion section is to assess how well the strengthening of the inclusion and agency was implemented in the perspective of the socio-pedagogical theory of civic education. The study was designed to obtain information to support the development of the camps.

The answers for the research questions were provided by group interviews, participatory observation and other documentary material. Twenty three (23) individuals, who had the need for either partial or short term special support, were interviewed at the four separate camps.

Based on the research findings it can be assessed that the aims and goals set by the organizer met the experiences of the participants to varying degrees and there also was some variation between the camps. The camps played an important role for the participants. The proposals presented for further improvements concerned mainly about the content and duration of the program, but also the instruction and guidance.

The training camps proved to be a purpose-built entity and evidenced co-operability between diverse actors. The camps created agency opportunities for individuals, whose capacities varied considerably. The support for the inclusion and agency could be improved by promoting cooperative learning methods, by enhancing reflectiveness and by utilizing the support of the Bachelor of the Social Services or other care worker after the training camp.

KEYWORDS:

Agency, citizenship, civic education, inclusion, intellectual disability, social pedagogy, special pedagogy, people with special support needs, values, voluntary defense training.

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET JA SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUSKOHTENA INTTI TUTUKSI -LEIRIT	8
2.1 Järjestäjät	8
2.2 Toimintaympäristö	9
2.3 Toiminnan sisältö	10
2.4 Toiminnan tavoitteet	11
3 LEIRIEN OSALLISTUJAT	13
3.1 Erytystä tukea tarvitseva kehitysvammaisen henkilö	13
3.2 Kehitysvammaisen henkilön nuoruus ja aikuisuus	15
3.3 Yksilöllinen tuki	16
3.4 Kehitysvammaisen henkilö oppijana	18
4 KANSALAIKUUS	20
4.1 Kehitysvammaisen henkilön täysivaltainen kansalaisuus	20
4.2 Kansalaisyksikäsitys	21
4.3 Suomalaisten arvot	23
4.4 Kehitysvammaisen henkilön palveluskelpoisuus	24
5 KANSALAIKASVATUKSEN SOSIAALIPEDAGOGINEN TOIMINTAMALLI	25
5.1 Kansalaisuus sosiaalisena ilmiönä	26
5.2 Tavoitteena osallisuus, toimijuus ja solidaarisuus	27
5.3 Kasvatusta yhteiselämään ja osallistumiseen	28
5.4 Kokonaisvaltainen kansalaisyksikäsitys	29
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	30
6.2 Tiedonkeruu	31
6.3 Analyysi ja tulosten tulkinta	34
6.4 Luotettavuus ja eettisyys	35

7 TUTKIMUSTULOKSET	38
7.1 Tutkimuskysymys 1: Tavoitteiden toteutuminen	38
7.2 Tutkimuskysymys 2: Merkitys	43
7.3 Tutkimuskysymys 3: Kehittäminen	44
8 POHDINTA	46
8.1 Tutkimuskysymykset	46
8.2 Osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen	48
8.3 Sosionomin yhteiskunnallinen osaaminen	54
8.4 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset	55
LÄHTEET	57

LIITTEET

Liite 1. Esittelykirje	
Liite 2. Valokuvaus- ja julkaisulupa	
Liite 3. Haastattelu- ja havainnointiluvat	
Liite 4. Kuvamateriaali haastattelua varten	
Liite 5. Teemahaastattelun runko	
Liite 6. Havainnoinnin tarkistuslista	
Liite 7. Artikkelit: Ilo ja into siivittivät Intti tutuksi -leiriä	
Liite 8. Artikkelit: Kaveria ei jätetä Intti tutuksi -leirillä	

KUVAT

Kuva 1. Ensiapukouluttaja maastossa.	9
Kuva 2. Toimintaympäristö maastossa.	10
Kuva 3. Sateisia elämyksiä panssarivaunussa.....	11
Kuva 4. Tavoitteena teltan pystytys.....	12
Kuva 5. Iltanuotiolla tuli esiin monenlaisia taitoja.....	14
Kuva 6. Oppitunnilla soveltaen.....	17
Kuva 7. Kansalaisuuden avaimet (Lähde: Duffy 2006, 2).....	21
Kuva 8. Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen periaatteet ja muodot (Lähde: Nivala, 2008, 327).....	25
Kuva 9. Majoitus hahmottuu monipuolisin keinoin.....	32
Kuva 10. Palautelomakkeen täyttöö.....	44

KÄYTETYT LYHENTEET JA SANASTO

- Asevelvollisuus ja intti** Maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä asevelvollisena puolustusvoimissa säädetään asevelvollisuuslaissa. Jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta. Velvollisuus jatkuu sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Asevelvollisuuden suorittamiseen kuuluu varusmiespalvelus, kertausharjoitus, ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Laki velvoittaa myös osallistumaan kutsuntaan sekä palveluskelpoisuuden tarkastukseen. (Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438.). Intti tarkoittaa puhekielessä armeijaa sekä lisäksi arkikielessä sotaväkeä ja varusmiespalvelusta (Suomisanakirja, 2015). Intti-sana tulee SA-intt -lyhenteestä, joka on lyhenne sanoista Suomen armeijan intenduuriosasto (Wikipedia, 2015).
- KVPS** Kehitysvammaisten Palvelusäätiö. KVPS on omaisjärjestötaustainen, valtakunnallinen palveluiden kehittäjä ja tuottaja. Tutkimuksen kohteena olevat Intti tutuksi -leirit järjestettiin liittyen KVPS:n kehittämistoimintaan. Kehittämistoiminnassa luodaan yksilökeskeisiä ja laadukkaita ratkaisuja erilaisiin tarpeisiin ja elämäntilanteisiin, kuten esimerkiksi muuttovalmennus ja henkilökohtainen budjetointi. Se edistää kehitysvammaisen ihmisen mahdollisuutta elää aktiivisena kansalaisena lähiyhteisössään sekä edistää ja tekee tunnetuksi yksilökeskeistä ajattelutapaa heidän elämässään. Kehittämistoiminta pyrkii lisäämään kehitysvammaisen ihmisen ja hänen läheistensä valinnanmahdollisuuksia ja oman äänen kuulumista yhteiskunnassa. (KVPS 2015a; 2015b.)
- MPK** Maanpuolustuskoulutusyhdistys. MPK on julkisoikeudellinen yhdistys, joka toimii valtakunnallisesti vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen yhteistyöjärjestönä. Yhdistyksen tarkoituksena on maanpuolustuksen edistäminen ja sen toimintaa valvoo puolustusministeriö. (Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 11.5.2007/556.) Se parantaa kansalaisten valmiuksia toimia normaali- ja poikkeusoloissa tekemällä turvallisuustiedotustyötä sekä antamalla turvallisuuskoulutusta ja -kasvatusta. MPK:n koulutustoiminnan teemoja ovat esimerkiksi ensiapu- ja maastotaidot, etsintä sekä itsepuolustus. Yhdistys järjestää myös reserviläisille sotilaallista koulutusta yhdessä puolustusvoimien kanssa. (MPK 2015a.)

1 JOHDANTO

Intti tutuksi -leirejä ja Turvakurssi -koulutusmalleja kehitettiin Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Turvallisuuskoulutuksen hankkeessa vuonna 2007 - 2009 Raha-automaattiyhdistyksen tukemana. Turvallisuuskoulutushankkeen kohde-ryhmänä olivat kehitysvammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt. Hankkeen toteuttajana oli Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS) yhteistyökumppaneineen. Tutkija Tuula Puranen tarkasteli arviointitutkimuksessaan (2010) hankkeen vaikutuksia ja kokemuksia mutta muita tutkimuksia aiheesta ei löytynyt. Hankkeen jälkeen kehittäminen painottui turvallisuuskoulutukseen ja se eriytettiin omaksi kokonaisuudekseen. Intti tutuksi -leirejä on järjestetty yhteistyökumppanien kanssa edelleen vuosittain.

Tutkimuksen kohteena olevien Intti tutuksi -leirien suunnittelu ja toteutus tapahtuu useiden toimijoiden yhteistyönä. KVPS toimii järjestäjänä ja suurimpina yhteistyökumppaneina ovat Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK), Puolustusvoimat, Kehitysvammaisten Tukiliitto ja sen paikalliset tukipiirit. Suurimmaksi osaksi leirit järjestetään vapaaehtoisvoimin.

Tutkimukseni ei kohdistunut puolustusvoimiin tai varusmiespalvelukseen vaan ne olivat Intti tutuksi -leirien sosiaalinen, kulttuurinen ja institutionaalinen tulkin-takehys. Tutkimusasetelman, -kohteen ja osallistujien kuvaus on tehty mahdollisimman yksityiskohtaisesti tarkoituksena helpottaa tutkimuksen ymmärtämistä. KVPS on saanut kirjallisen luvan tutkimusraportissa olevien valokuvien käyttöön omissa sekä yhteistyökumppaniensa julkaisuissa. Kuvaajana kaikissa valoku-vissa on tutkimuksen kirjoittaja.

2 TUTKIMUSKOHTENA INTTI TUTUKSI -LEIRIT

Intti tutuksi -leirejä järjestettiin vuonna 2015 yhteensä 11 kappaletta 12.6. - 20.9. Yhden leirin kesto oli kaksi tai kolme päivää ja niitä järjestettiin sotilasalueilla tai muissa leirikeskuksissa ympäri Suomen. Vuonna 2015 eteläisin leiri järjestettiin Helsingissä ja pohjoisin leiri Sodankylässä. Leireille haettiin joko paperisen - tai sähköisen hakemuslomakkeen avulla KVPS:n kautta. Osallistumismaksuun sisältyivät ruokailut ja yöpyminen. Leireillä yövyttiin kasarmeilla sekä puolijoukkueteltassa maastossa. (KVPS 2015c.) Tutkimusta tehdessäni osallistuin neljälle leirille koko niiden keston ajan eri puolilla Suomea.

2.1 Järjestäjät

KVPS koordinoi Intti tutuksi -leirejä kokonaisvaltaisesti tehtävänään muun muassa markkinointi, järjestävien tahojen aktivointi ja leirien kokoaminen yhtenäisine ilmoittautumisineen, palautteiden kokoaminen sekä ohjaajien rekrytointi. KVPS on vastannut vuosien mittaan myös toiminnan jatkuvuudesta ja kehittämisestä. Pääyhteistyökumppani MPK vastaa leirien käytännön toteutuksesta. Puolustusvoimat tarjoaa puitteita leirien järjestämiseen ja Kehitysvammaisten Tukiliitto tukee toimintaa paikkakuntaakohtaisesti sekä markkinoi leirejä. (P. Kukaniemi, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2015.)

Intti tutuksi -leireillä yleisavustajina toimii pääosin kehitysvamma-alan ammattihenkilöitä sekä vapaaehtoisia. Eräällä leirillä avustajina toimi lähihoitajaopiskelijoita MPK:n yhteistyöoppilaitoksesta ja muutamilla osallistujilla oli mukanaan henkilökohtainen avustaja tai puhevammaisten tulkki.

Kuva 1. Ensiapukouluttaja maastossa.

Intti tutuksi -leireillä kouluttajina toimivat MPK:n koulutetut vapaaehtoistoimijat. Mikäli leiri järjestetään puolustusvoimien alueella, käytännön toiminnan tai kaluston esittelijöinä toimivat esimerkiksi varusmiehet ja varuskunnan vakituinen henkilökunta sekä sotilaskotiyhdistyksen edustajat.

2.2 Toimintaympäristö

Toiminnan sisältö on leireillä hyvin erilainen ja riippuu paljolti siitä, toimitaanko sotilas- tai siviilialueella, esimerkiksi kaupunkivaruskunnassa tai varuskunnan leirialueella vai esimerkiksi siviilialueen leirikeskuksessa. Toisilla leireillä on mahdollisuus tarkasti valvottuna yöpyä kasarmilla ja ruokailla varuskunnan ruokalassa sekä nähdä varusmiesten lisäksi puolustusvoimien henkilökuntaa päivärutiineissaan.

Kuva 2. Toimintaympäristö maastossa.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) järjestää leirit sotilasalueilla, joita ovat puolustusvoimien käyttämät varuskunta-, harjoitus- tai ampuma-alueet. Leirejä on järjestetty myös muilla alueilla vuoden 2013 jälkeen koska puolustusvoima-uudistuksen yhteydessä varuskuntia lakkautettiin ympäri Suomea (puolustusvoimat 2015a).

2.3 Toiminnan sisältö

Toiminnan perussisältö on säilynyt leireillä vuosien mittaan pääosin samanlaisena. MPK:n tyypikurssikuvauksessa (12.10.2011) jaetaan erityisryhmille suunnatun Intti tutuksi leirin sisältö 11 jaksoon: 1) Ilmoittautuminen ja varustaminen 2) Kurssin avaus 3) Joukko-osaston erityisosaamisen esittely 4) Sotilaallinen koulutus: sotilaan käyttäytyminen 5) Majoittuminen 6) Tukikohtapalvelu 7) Iltaohjelma 8) Eriytyvä koulutus, toiminnallinen osuus 9) Siirtyminen 10) Huolto 11) Kurssin päätös. (P. Kukkanieniemi, henkilökohtainen tiedonanto 7.8.2015; 8.1.2016).

Tyypikurssikuvauksen mukaan erityisryhmille suunnattu kurssi voidaan järjestää kaksi- tai kolmipäiväisenä sekä se voidaan jaksotella tarpeen mukaan eri tavoin. Kolmannesta jaksosta alkaen niiden keskinäistä järjestystä, määrää ja laajuutta voidaan vaihdella. Tavoitteena on vaativuudeltaan nousujohteinen koulutus, jota voidaan eriyttää vapaaehtoisilla osioilla. Kurssin loppu- ja erityisesti päätösjaksolle voidaan kutsua mukaan lähiomaisia ja ystäviä. (P. Kukka-niemi, henkilökohtainen tiedonanto 7.8.2015; 8.1.2016.)

2.4 Toiminnan tavoitteet

MPK:n näkökulmat erityisryhmien koulutukseen tulevat yhdenvertaisuudesta ja osallisuudesta sekä turvallisuustaitojen oppimisesta ja kertauksesta. Tilauskoulutuksena toteutetut, esimerkiksi Intti tutuksi -kurssit, mahdollistavat onnistumisen elämyksien tuottamisen kohderyhmälle. (MPK 2013,11 - 14.)

Kuva 3. Sateisia elämyksiä panssarivaunussa.

MPK:n tyypikurssikuvauksen (12.10.2011) mukaan Intti tutuksi -leirin päämääränä on tarjota erityisryhmille mahdollisuus tutustua varuskunnan toimintaan, kokea suomalaisen varusmiehen arkea ja harjoitella henkilökohtaiseen turvallii-

suuteen liittyviä perusasioita. Osaamistavoitteena on, että kurssilainen tuntee suomalaisen varuskunnan toimintaympäristönä, ymmärtää yksilön kannalta ryhmässä toimimisen tärkeyden sekä osaa henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvät perusasiat.

Kuva 4. Tavoitteena teltan pystytys.

KVPS:n Intti tutuksi -leirien toimintasuunnitelman (2015) mukaan tavoitteena on tarjota mahdollisuutta tutustua maanpuolustustoimintaan. Toiminnan taustajajatuksena on tarjota kehitysvammaisille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. Elämyksellisen toiminnan ja kokemusten kautta tuotetaan osallistujille onnistumisen tunnetta ja itseluottamuksen vahvistumista. Leireille pyritään luomaan hyvä yhteishenki, tarjoamaan uusia virikkeitä, luomaan hyviä muistoja ja korostamaan omana itsenä hyväksytyksi tuleamista. (P. Kukkaniemi, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2015.)

3 LEIRIEN OSALLISTUJAT

Tutkimuksessa toiminnasta käytetään tilaajan ominaisuudessa olevan KVPS:n käyttämää nimitystä: Intti tutuksi -leiri erityistä tukea tarvitseville. Sosiaalihuoltolaki määrittelee erityistä tukea tarvitsevan henkilön ja asiakkaan sellaiseksi, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja. Syynä voi olla kognitiivinen tai psyykinen vamma tai sairaus, päihteiden ongelmakäyttö, usean yhtäaikaisen tuen tarve tai muu vastaava syy. Erityistä tukea tarvitsevan henkilön tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetussa vanhuspalvelulaissa säädetään. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.) MPK:n koulutuskalenterissa leirit ilmoitettiin kurssitoimintana muun muassa nimellä: Intti tutuksi -kurssi kehitysvammaisille (MPK 2015b). Kehitysvammaiset henkilöt ovat myös KVPS:n asiakasryhmä, joten tässä tutkimuksessa esitellään kyseinen kohderyhmä erikseen.

3.1 Erityistä tukea tarvitseva kehitysvammainen henkilö

Kehitysvammaisuus on arkipuheessa käytetty termi mutta samaa asiaa tarkoittaa diagnoosinimike ”älyllinen kehitysvammaisuus”. Se perustuu Suomessa käytössä olevaan Maailman terveysjärjestö WHO:n lääketieteelliseen diagnosointijärjestelmään ICD10:een. (Verner 2015a.) Järjestelmän mukaan kehitysvammaisen henkilön henkinen toiminta tai kehitys on estynyt tai häiriintynyt. Syynä voi olla synnynnäinen tai kehitysiässä saatu sairaus, vika tai vamma. Kehitysvammadiagnoosi määritellään kolmen kriteerin mukaan: älykkyysosamäärä on alle 70 ja käsitteelliset, sosiaaliset tai käytännölliset taidot eivät vastaa ikätasoa sekä vamma on ilmennyt kehitysiässä ennen 18 ikävuotta. (Arvio & Aaltonen 2011, 12.)

Kuva 5. Iltanuotiolla tuli esiin monenlaisia taitoja.

Kehitysvamman vaikutukset ovat yksilöllisiä. Kehitysvammaisella henkilöllä voi samanaikaisesti olla merkittäviä puutteita ja merkittäviä kykyjä. Vammaisuusaste määritellään lievään, keskiasteiseen, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. Kehitysvammaisilla henkilöillä saattaa lisäksi olla erilaisia liitännäissairauksia tai -vammoja sekä äkillisiä - tai pitkäaikaissairauksia. (Malm ym. 2004, 176.)

Kehitysvammaliiton Vernerin -sivusto (2015) ilmoittaa kehitysvammaisten henkilöiden määräksi vuonna 2014 noin 40 000. Kehitysvammaiset ovat suurin vammaisryhmä mutta Kansaneläkelaitoksen (Kela) ja kehitysvammapalvelujen etuuskien saajien perusteella tarkkaa lukumäärää ei tiedetä. Tukia ja palveluja on saatettu hakea jonkin muun syyn esimerkiksi mielenterveyden häiriön, puhe- tai liikuntavamman perusteella. Lisäksi moni lievästi kehitysvammainen nuori saattaa selvitä kouluiän jälkeen läheisten avulla ilman palveluja ja tukia. (Arvio & Aaltonen 2011, 13.)

Se, miten erilaisuus ja vammaisuus ymmärretään, vaikuttaa siihen miten rajoitukset toimintakyvyssä pyritään poistamaan. Vammaisuuden tutkimus ja palvelut riippuvat siis tarkastelunäkökulmasta. Tarkastelutapa voi olla yksilökeskei-

nen esimerkiksi biomedikaalinen tapa, jolloin keinoina ovat lääketiede ja teknologia tai toiminnallis-pedagoginen tapa, jolloin keinoina ovat kuntoutus, terapia tai opetus. Tarkastelutapa voi olla yhteisökeskeinen esimerkiksi ihmisoikeudellinen, jolloin toimintakeinoina ovat esimerkiksi asenteiden, ajattelutapojen tai sosiaalisten rakenteiden muuttaminen. (Moberg ym. 2015, 51 - 53.)

Tarkastellaanpa kehitysvammaisuutta toimintakyvyn - tai sosiaalisesta näkökulmasta, on lääketieteellinen näkökulma otettava usein toiminnassa huomioon. Sen perusteella saadaan monia lakisääteisiä etuuksia, palveluja, hoitoa, kuntoutusta ja lääkitystä.

3.2 Kehitysvammaisen henkilön nuoruus ja aikuisuus

Nuoruuden ja aikuisuuden haasteet koostuvat vammaisilla ja vammattomilla henkilöillä paljolti samoista asioista. Nuoruusiässä vanhemmista irtautuminen ja oman identiteetin muotoutuminen, esimerkiksi suurempi vastuunotto itsestä ja oman elämäntavan löytäminen kuuluvat nuoruuden kehityshaasteisiin. Vammaisen nuori on luultavasti joutunut elämänsä varrella turvautumaan tavallista enemmän muiden ihmisten sekä vanhempien apuun itsenäistymisensä tueksi. (Malm ym. 2004, 397.)

Nuoruuteen liittyy tarve kuulua vertaisryhmään ja toimia kuten muutkin ikätoverinsa. Terveen itsetunnon muodostumisen kannalta vammaisten nuorten on tärkeää olla tekemisissä niin vammaisten kuin ei-vammaisten ikätovereidensa kanssa. Tällöin hänelle kehittyy realistinen käsitys omista vahvuuksistaan ja puutteistaan sekä vammastaan tai sairaudestaan. (Malm ym. 2004, 397 - 399.) Lievästi kehitysvammaiset nuoret haluavat usein ikätoveriensa tavoin mopo- ja ajokortin sekä muun muassa suorittaa asepalveluksen, olla parisuhteessa sekä siirtyä opintojen jälkeen palkkatyöhön tai työ- ja päivätoimintaan.

Kehitysvammaisella henkilöllä on aikuisuudessa yhtä suuri tarve itsenäisyyteen ja itsemääräämisoikeuteen kuin vammattomilla ikätovereillaan mutta enemmän haasteita. Suurimmat erot liittyvät puutteellisiin itsenäistymistaitoihin, läpi elä-

män liittyvään avuntarpeeseen sekä rajalliseen päätöksentekokykyyn oman elämän käännekohtissa. (Arvio & Aaltonen 2011, 189.) Aikuisuuden tukemisen perusajatuksena on ikätason mukainen kohtelu ja elämisen malli. (Malm ym. 2004, 402; Kaski ym. 2012, 202.)

3.3 Yksilöllinen tuki

Moni erityistä tukea tarvitseva tai kehitysvammainen henkilö tarvitsee elämänsä aikana yksilöllistä tukea. Yksilöllisen tuen tulisi perustua henkilön omaan arviointiin siitä, mihin ja minkälaista tukea sekä kenen apua hän toivoo. Yksi tuen muoto on auttaa henkilöä pohtimaan omaa tuen tarvettaan. (Vernerinen 2015b.) Tukea voivat antaa ammattilaisten ja oman lähiyhteisön lisäksi esimerkiksi seurakunnan ja vammaisjärjestöjen toiminnat.

Tuen tarpeita voi jakaa mukaan jokapäiväisiin tarpeisiin, kehitysvammasta johtuviin erityistarpeisiin tai monitahoisiin tarpeisiin kuten kehitysvamman ja siihen yhdistyvien muiden vaikeuksien tukemiseen. Tuen tarpeiden laajuus voi olla elintärkeää/erittäin vahvaa tukea, kattavaa/laaja-alaista tukea, kohtalaisesta/osittaista tukea tai matalaa/lyhytaikaista tukea. (Vernerinen 2015b.)

Intti tutuksi -leireille osallistui vuonna 2015 yhteensä 219, 18 - 79 -vuotiaiden ikäryhmää edustavaa henkilöä, joten avun ja soveltamisen tarpeet olivat monenlaisia. Yksi leireistä oli suunnattu vaikeavammaisille henkilöille (liite 7). Leirien hakulomakkeessa kartoitettiin tarkasti erityisen tuen tarpeita, jotta leiri pystyttäisiin mahdollistamaan kaikille halukkaille. Hakijoilta tai heidän edustajiltaan tiedusteltiin laaja-alaisesti toimintakykyyn liittyviä asioita henkilön vahvuuksia unohtamatta. Saadun tiedon avulla voitiin hakijoiden tuen tarpeisiin pyrkiä vastaamaan mahdollisimman hyvin, esimerkiksi löytämään sopiva leiri maaston haastavuuden tai henkilöstömäärän suhteen. (P. Kukkanen, henkilökohtainen tiedonanto 10.12.2015).

Kehitysvammaisten henkilöiden täysivaltaisen kansalaisuuden edistäjänä tunnettu Simon Duffy esittää teoksessaan *Keys to citizenship* (2006) elämän seit-

semän eri osa-aluetta, jotka toteutuessaan johtavat erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kansalaisuuden toteutumiseen. Yksi näistä osa-alueista on aktiivinen tuki. Duffyn mallissa aktiivinen tuki tarkoittaa, että henkilö saa tukea riittävästi juuri niihin asioihin, joita itse pitää tärkeänä. (Verner 2015b; Duffy 2006, 103 - 116.)

Leirien hakulomakkeessa tiedusteltiin mitä asioita hakija osaa hyvin, missä hän on erityisen taitava, kysyttiin arkielämän taitoja ja itsestä huolehtimista sekä päivittäistä huolenpidon tai tuen tarvetta leiriolosuhteissa (mm. kommunikointi, käyttäytyminen, perushoito, hygienia, avustaminen ja ryhmän mukana pysyminen). Lomakkeessa kartoitettiin yöllistä tuen tai valvonnan tarvetta, lääkitystä ja kykyä sen huolehtimiseen sekä epilepsiaa ja siihen liittyviä toimintaohjeita. Lomakkeessa tiedusteltiin lisäksi huomioon otettavia sairauksia, liikkumisen apuvälineitä sekä vartalon ja pään hallintaa, ruokailussa huomioitavia asioita, allergioita sekä odotuksia ja toivomuksia leirille. (KVPS 2015c.)

Kuva 6. Oppitunnilla soveltaen.

Intti tutuksi -leireille hakijat tai heidän edustajansa määrittivät erityisen tuen tarpeensa esimerkiksi: ”tarvitsen tiukan valvonnan syömisessä koska sairastan

Praderwillin oireyhtymää ja ruokaa ei voi olla itse saatavilla.”, ”minulla on hemiplegia joka hieman hidastaa vauhtiani, kahdella kädellä en pysty kantamaan mitään painavaa.”, ”valvontaa ja tarvittaessa ohjausta.”, ”hienomotoriikka haasteellista, esim. kengännauhat.”, ”ei puhu, kommunikaattori, tukiviittomat”, ”tarvitseen hieman muistuttamista esim. ohjeitten kuuntelussa ja noudattamisessa.”, ”pukemisessa ja hygieniassa tarvitsee avustusta sekä vessaan täytyy muistuttaa menemään.”, ”tarvitseen huomiota, että pysyn ryhmässä mukana ja tunnen itseni tärkeäksi.”, ”touhutessani mieleisiä asioita tarvitseen ohjaajaa neuvomaan, etten yli-innostu”. (P. Kukkanieni, henkilökohtainen tiedonanto 6.8.2015; 10.12.2015.)

3.4 Kehitysvammaisen henkilö oppijana

Leireille oli asetettu järjestäjien toimesta myös osaamistavoitteita. Kehitysvammaisten opetusta tutkinut Oiva Ikonen (1998, 103) lähtee olettamuksesta, että kehitysvammaisen henkilön ainoa todellinen vamma liittyy ymmärrykseen. Muut vaikeudet johtuvat fyysisistä vammoista ja oppimisympäristön ongelmista. Yhteiskunta ja sen alakulttuurit esimerkiksi koululaitos ja hoitokodit määrittelevät normit ja arvot, joiden perusteella jokin piirre koetaan ongelmaksi. Ongelma voi olla vammaisen henkilön, ohjaajan, kasvattajan tai kaikkien yhteinen ongelma. Ongelmallisiksi koettuja oppimiseen vaikuttavia käyttäytymismuotoja ovat muun muassa passiivisuus, hyperaktiivisuus, kontaktiongelmat ja itsensä tai ympäristön vahingoittaminen. (Ikonen 1998, 103; Malm ym. 2004, 176.) Ymmärryksen konkreettisuus ja todellisuuskäsitys voivat ilmetä kehitysvammaisilla henkilöillä eriasteisina. Ymmärryksen taso, jolla ihminen toimii, vaikuttaa hänen oppimiseensa ja edellytyksiin jäsentää maailmaa. (Malm ym. 2004, 177.)

Kehitysvammaisilla on arvioitu olevan kahden tyyppisiä vaikeuksia, jotka on huomioitava oppimisessa: rakenteellisia - ja prosessiheikkouksia. Rakenteellisia heikkouksia ovat esimerkiksi lyhytkestoisen muistin heikkous, tarkkaavaisuuden sekä havaintokyvyn häiriöt ja aktiivisempia prosessiheikkouksia ovat esimerkiksi kertaaminen, mieleen palautus ja metamuisti. Päämäärätietoinen kyky suunnit-

tella ja rakentaa toimintaa luonnehditaan älykkyydeksi. Toiminnassa tarvitaan älykkyyden käyttötaitoa kapasiteetin lisäksi. (Ikonen 1998, 101 -102.)

Monia erityisopetuksen menetelmiä voidaan soveltaa oppimiseen yksilön ja ryhmän näkökulmasta sekä henkilön elämäntodellisuudesta lähtöisin esimerkiksi kouluissa, asuntoloissa tai toimintakeskuksissa. Menetelmien valinnassa tulee ottaa huomioon teoreettisen perustan lisäksi oppijan yksilölliset oppimistyyli- ja -strategiat ja niitä voidaan soveltaa eritasoisten ja -ikäisten kehitysvammaisten ohjaukseen. (Ikonen 1998, 248.) Eri opetusmenetelmien lähtökohdat kehitysvammaisen henkilön käytännön opetuksessa ovat: opetettavien asioiden tärkeys oppijan kannalta, oppimistehtävien ja oppijan kykytason vastaavuus, oppimisen eteneminen sopivan pienin askelin, asioiden toistaminen ja kertaaminen tai ylioppiminen, opetuksen monikanavaisuus ja konkreettisuus, oppijan kykyä vastaava kommunikointi, tehokkaiden vahvistajien löytäminen, jatkuva observointi ja tavoitteiden tarkistaminen (Ikonen 1998, 284.)

Rinne koti–Säätiön julkaisussa Marjo Kinnunen-Kakko (2015, 3 - 24) esittelee laaja-alaisesti kokemuksia kehitysvammaisten henkilöiden kanssa työskentelystä. Rinnekodissa on tehty käytännön kehitysvammatyötä useiden vuosikymmenien ajan. Kinnunen-Kakon (2015, 24) mukaan esimerkiksi päivätoiminnassa paljon tukea tarvitsevien kehitysvammaisten henkilöiden toiminnalle ja käyttäytymiselle ei pitäisi asettaa tiukasti ikätasoisuusvaatimuksia. Vaatimukset voivat aiheuttaa yksilöllisten tarpeiden, toiveiden ja ominaisuuksien sivuuttamista tai ei-sopiviksi arvottamista. Kehitysiälle ominaista toimintaa pitäisi kuitenkin kunnioittaa ja mahdollistaa.

Ikätasoisuus voidaan ymmärtää myös siten, että aikuinen ihminen ei ole koulu- tai koulun opettamisen tai kasvattamisen kohde eli ikuisesti lapsi tai oppilas. Elämäni-ikäisen oppimisen hengessä kaikkia tulisi auttaa ylläpitämään ja kehittämään valmiuksia ja taitoja itsemääräämisoikeutta kunnioittaen ja henkilön elämäntodellisuudesta arvostaen. Tämä vaatii avustajalta, ohjaajalta tai muulta ammattilaiselta luovuutta ja kykyä havaita arkisia valinta- ja harjoittelumahdollisuuksia. (Kinnunen-Kakko 2015, 25.)

4 KANSALAISUUS

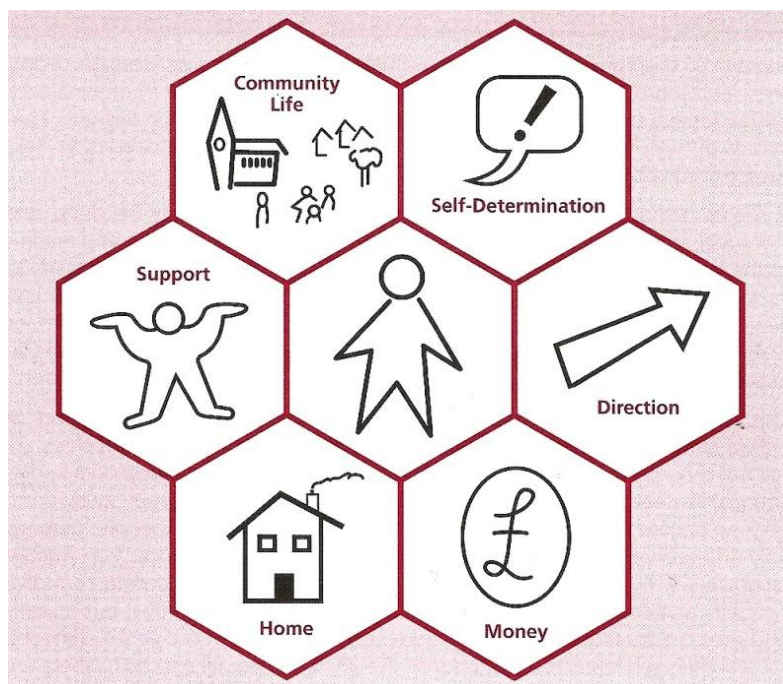
Kansalaisuuden käsitteen määrittelykamppailu on näinä aikoina kiivasta. Käsite on jatkuvassa liikkeessä muovautuen ympäröivän yhteiskunnan ja määrittelijän mukaan. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Voidaan kuitenkin sanoa, että kansalaisuus koostuu tietyistä perusoikeuksista esimerkiksi poliittisista, sosiaalisista ja siviilioikeuksista. Kansalaisuus sisältää erilaisia ulottuvuuksia kuten henkilö-, alue-, yhteisö-, identiteetti- ja arvoulottuvuudet. Kansalaisuus on nykyään monikerroksinen ja sisältää monia ulottuvuuksia esimerkiksi siitä voidaan erottaa objektiivinen ja subjektiivinen kansalaisuus, aktiivinen ja demokraattinen kansalaisuus tai poliittinen, sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen kansalaisuus. (Oikeusministeriö 2004, 18.)

4.1 Kehitysvammaisen henkilön täysivaltainen kansalaisuus

Kaikki ihmiset eivät ole kansalaisuuden suhteen tasavertaisia vielä nykypäivänäkään. Tietyt ryhmät voivat jäädä kansalaisuuden ulkopuolelle ja vähemmistöillä, esimerkiksi vammaisilla, ei ole aina yhtä suuria mahdollisuuksia täyteen kansalaisuuteen. Yhdistyneet Kansakunnat (YK) hyväksyi yleiskokouksessaan vuonna 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD). Sopimuksen keskeisinä periaatteina ovat esteettömyys ja saavutettavuus, yksilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus sekä vammaisten henkilöiden osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan. (United Nations 2015.) Suomessa YK:n yleissopimusta on pyritty edistämään Suomen Vammaispoliittisella ohjelmalla (2010 - 2015). Sen taustalla on lisäksi Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma (2006 - 2015) ja valtioneuvoston vammaispoliittinen selonteko vuodelta 2006. (Verner 2015c.)

Kehitysvammaiset henkilöt pyritään nykyään näkemään itsenäisinä ja omasta elämästään päättävinä kansalaisina. Vammaisliikkeet Englannissa ja Skotlannissa ovat pitkään kehittäneet kansalaisuuden mallia. Kehitysvammaisten hen-

kilöiden täysivaltaisen kansalaisuuden edistäjänä tunnettu Simon Duffy on toiminut 1990 -luvulta lähtien erilaisissa sosiaalialan organisaatioissa kansainvälisesti tavoitteenaan edistää kaikkein haavoittuvimpien kansanryhmien, kuten mielenterveyspotilaiden ja vammaisten, täysivaltaisuuden toteutumista. Duffy on englantilainen, käytännönläheinen sosiaalipalvelujen uudistaja ja koulutukseen moraalifilosofian tohtori. (KVPS 2015d.)

Kuva 7. Kansalaisuuden avaimet (Lähde: Duffy 2006, 2)

Kehitysvammaliiton verkkosivu Vernerin mukaan (2015b) Duffy (2006) tarkastelee täysivaltaista kansalaisuutta kuuden osa-alueen toteutumisen kautta. Osa-alueet ovat: itsemääräämisoikeus (Self-Determination), yksilöllinen elämänsuunnittelu (Direction), aktiivinen tuki (Support), koti (Home), toimeentulo (Money) sekä elämä yhteisön jäsenenä (Community Life).

4.2 Kansalaiskasvatus

Kansalaiskasvatuksen perusajatus löytyy perustuslaista, jonka mukaan ”julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalli-

seen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon” (Perustuslaki 11.6.1999/731). Perustana kansalaiseksi kasvulle on yhteisöjen osallisuuden kokemus, jolle osallistuminen ja vaikuttaminen vähitellen rakentuvat (Niemelä 2012, 65). Myös kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisen teorian muodostanut Elina Nivala (2008, 327 - 329) kuvaa sosiaalipedagogiikan kannalta tätä jatkumoa sanoilla osallisuus, toimijuus ja solidaarisuus.

Kansalaiskasvatukseen liittyy paljon opetettavia ja myös opittavia asioita. Aktiiviseen kansalaisuuteen kuuluu asioita, joista kansalaisella tulee olla näkemys, mielipide tai joka tulee osata, esimerkiksi kansalaisuuteen liittyvä perustuslaki. Kyseinen laki säättää kuitenkin samalla oman harkinnan käyttämisen oikeuksista esimerkiksi osallistumisoikeudesta ja sananvapaudesta. (Niemelä 2012, 65 - 68.) Kasvattaja voi tukea sekä opettaja- että omaehtoista oppimista. Molempia tapoja tuettaessa täytyy olla selvillä siitä, milloin kansalaiskasvatuksessa tarvitaan välityspedagogista sisältöjen opettamista ja milloin taas sivistyspedagogista itsetoiminnallisuuden odotusta ja kannustusta. (Niemelä 2012, 68.)

Niemelän (2012, 68) mukaan tanskalainen kasvatustieteilijä Ove Korsgaard (2001) on kuvannut välitys- ja sivistyspedagogiikan suhdetta kansalaisuuden tietojen, arvojen ja kompetenssien kautta didaktisessa kolmiossa. Kolmion kaikissa osissa tarvitaan opettaja- ja omaehtoista oppimista. Didaktisen kolmion tietojen ja ymmärryksen alueessa kuvataan demokraattisessa kansalaistoiminnassa tarvittavaa tietopohjaa, joita ovat esimerkiksi lainsäädännölliset oikeudet ja velvollisuudet. Kolmion arvot ja dilemmat -alue liittyy yhteisön tunne- ja eettisiin ulottuvuuksiin kuten yhdenvertaisuus ja suvaitsevaisuus. Kansalaisuuden taidot ja kompetenssit -alueella ovat esimerkiksi kyky kommunikoida ja ottaa osaa dialogiin, elää yhdessä toisten kanssa ja kyky hyväksyä erilaisuutta. Kaikissa kolmion alueissa tarvitaan tietoja mutta myös henkilön omia näkemyksiä ja kannanottoja erityisesti tulevaisuutta ja tavoitteita koskien. Kansalaiskasvattajan tulee edistää perustietoa mutta myös henkilön itsetoiminnallisuutta herkästi kuunnellen. Nykypäivän kansalaiskasvatus on moniulotteista ja vaativaa. (Niemelä 2012, 68.)

4.3 Suomalaisten arvot

Nykyaikainen 2000 -luvun kansalaisuus sisältää oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi henkilökohtaisen, eettisen, emotionaalisen ja yhteisöllisen ulottuvuuden. Arvoilla ja identiteetillä on keskeinen osuus. (Oikeusministeriö 2004, 15.) Arvot ovat tietoisesti valittuja mutta voivat muuttua ihmisen iän ja kokemusten karttuessa. Arvot kuvastavat ja perustelevat toimintaa ohjaavia, ihmisten vuorovaikutuksessa muodostuneita normeja. Arvojen avulla ihmiset ilmaisevat miten heidän mielestään tulisi käyttäytyä toisia ihmisiä kohtaan ja millaisia asioita heidän tulisi tavoitella. Arvot ovat monin tavoin latautunut teema.

Yhteisöjen jäsenten välillä arvojen painotukset vaihtelevat ja arvot ankkuroituvat myös yhteiskunnallisiin instituutioihin. Tasa-arvoa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta pitää yllä muun muassa oikeuslaitos, ja maanpuolustustahto arvona ankkuroituu selkeimmin armeijaan. (Niemelä & Lahikainen 2000, 32 - 36; Helkama 2015, 8 - 11.) Sosiaalipsykologi Shalom Schwartz (1940 -) osoitti, että arvot muodostavat psykologisesti kehämäisen kaksiulotteisen järjestelmän, jolla on vahvat säännönmukaisuudet. Vuonna 1992 julkaistu Schwartzin arvomittari sisältää kymmenen arvotyyppiä ja neljäkymmentä eri kulttuureissa samaa merkitsevää arvo-osiota. (Helkama 2015, 80 - 93.)

Suomalaisten arvoja on kartoitettu yli kolmekymmentä vuotta. Professori Klaus Helkama on Suomen keskeisimpiä arvotutkijoita. Helkaman mukaan suomalaisten kansallisarvoja ovat luontoarvot, tasa-arvo, työarvot, kunnia, sivistys ja maanpuolustustahto. Kaikki arvot, jotka yhdistävät meitä suomalaisina eivät välttämättä ole yksilölle tärkeitä hänen omassa arkielämässään. (Helkama 2015, 110 - 111.) Puolustusvoimat tekee kotiutuville varusmiehille palautekyselyn ja vuoden 2015 kyselytulosten perusteella varusmiesten maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio ovat nousussa (puolustusvoimat 2015d). Kehitysvammaisten henkilöiden maanpuolustustahdosta ei löytynyt erikseen tutkimuksia.

4.4 Kehitysvammaisen henkilön palveluskelpoisuus

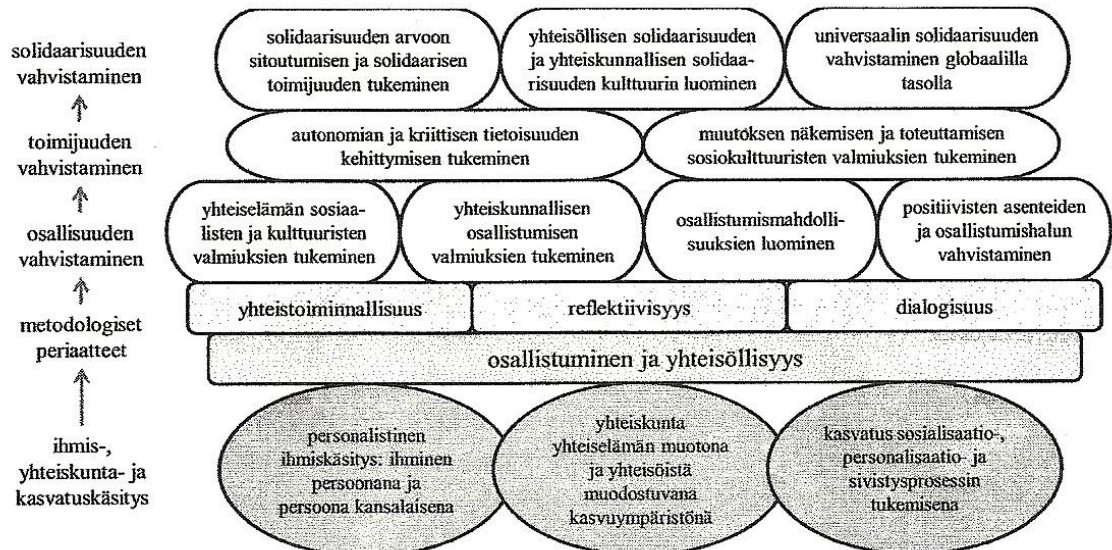
Maanpuolustustahto on yhteisöllinen arvo ja Schwartzin mallissa se kuuluu Helkaman mukaan (2015, 167 - 180) kansallisen turvallisuuden osioon. Se viittaa haluun kantaa huolta oman itsen, lähipiirin ja laajemmin yhteisön turvallisuudesta. Maanpuolustustahdon voi ajatella joko suppeaa ryhmää koskevana aseellisenä toimintana tai laajemmin tai kaikkia koskevana rakentavana osallistumisena yhteiskunnan toimintaan.

Suomen perustuslain mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Maanpuolustusvelvollisuus koskee siis kaikkia kansalaisia. Intti tutuksi -leireillä haastatellut olivat kertomansa mukaan asevelvollisuudesta vapautettuja tai asepalveluksen keskeyttäneitä. Asevelvollinen vapautetaan palveluksesta rauhan aikana, jos hänellä on vaikea vamma tai sairaus, joka estää palveluksen asevelvollisena. Lääkäri ottaa lausunnossaan kantaa palveluskelpoisuusluokkaan ja kirjaa luokitusesityksensä perusteena olevat diagnoosit ICD-10 -tautiluokituksen mukaisine koodeineen (puolustusvoimat 2012, 9 - 15).

Lievä kehitysvamma ei automaattisesti sulje pois mahdollisuutta asevelvollisuuden suorittamiseen. Arvion kehitysvammaisuuden vaikutuksista toimintakykyyn tekee kuitenkin lääkäri. Puolustusvoimat voi itse määritellä asevelvollisuuslain mukaan palveluskelpoisuuden kriteerit ja niitä on viime vuosina tiukennettu. (Vernerin 2015d.) Jos henkilöllä on lievä älyllinen kehitysvammaisuus eli diagnoosinumero F70, niin käytännössä tämä yleensä tarkoittaa sijoittamista niin sanottuun C-palvelusluokkaan (puolustusvoimat 2015b). Käytännössä tämä tarkoittaa vapautusta palveluksesta rauhan aikana terveydellisistä syistä (Duo-decim 2009). Koulussa selviäminen toimii hyvänä mittarina, eli mukautettu tai pienryhmäopetus sekä erityisluokka heikentävät merkittävästi ennustetta selviytyä palveluksessa. Myöskään henkilön lääkehoito ei saa vaikuttaa palvelusturvallisuuteen. (puolustusvoimat 2015b.)

5 KANSALAISKASVATUKSEN SOSIAALIPEDAGOGINEN TOIMINTAMALLI

Kansalaiseksi kasvulle on tärkeää yhteisöjen osallisuuden kokemus, jolle vähitellen rakentuvat osallistuminen ja vaikuttaminen. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisessa teoriakehyksessä kansalaiskasvatuksen tavoitteiksi määritellään kansalaisen osallisuuden, toimijuuden ja solidaarisuuden vahvistaminen. Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen toimintamallin periaatteellisia lähtökohtia ovat personalistinen ihmiskäsitys ja yhteiskunnan näkeminen yhteiselämän muotona sekä yhteisöistä muodostuvana kasvuympäristönä. Kokonaisvaltainen kasvatuskäsitys nähdään toimintamallissa ihmisen sosialisatio-, personalisaatio- ja sivistysprosessien tuloksena. Toimintamallin metodologisina periaatteina ovat osallistuminen ja yhteisöllisyys. Ne konkretisoituvat kasvatuksessa yhteistoiminnallisuuden, reflektiivisyyden ja dialogisuuden kautta. (Nivala 2008, 6; 327.)

Kuva 8. Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen periaatteet ja muodot (Lähde: Nivala, 2008, 327).

Toimintamallissa kansalaiskasvatuksen tavoitteena oleva osallisuuden vahvistaminen tarkoittaa ensisijaisesti kasvatusta yhteiselämään sekä yhteiskunnassa osallistumiseen. Toimijuuden vahvistaminen tarkoittaa kriittisen yhteiskunnallisen toimintakyvyn tukemista kansalaisen sosiokulttuurisen toiminnan kautta. Solidaarisuuden tavoite tarkoittaa pyrkimystä tukea kansalaisen valmiuksia sitoutua inhimillisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen solidaarisen toimijuuden kehittämisen kautta. (Nivala 2008, 6.)

5.1 Kansalaisuus sosiaalisena ilmiönä

Nivalan (2008, 123; 333 - 334) mukaan kansalaisuus toteutuu sekä suhteena valtioyhteisöön että kansalaisyhteisön jäsenten välisinä suhteina. Kansalaisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Kansalaisuus on perusluonteeltaan sosiaalinen suhde ja sitä voidaan jäsentää muodollisena, toiminnallisena ja kokemuksellisenä yhteisön jäsenyytenä.

Yksilön suhde yhteisöön on luonteeltaan ensisijaisesti muodollinen eli se määrittelee yksilön oikeudellisen aseman, joka konkretisoituu kansalaisten tasavertaisissa suhteissa. Yhteisö takaa jäsenilleen tietyt oikeudet mutta edellyttää tiettyjen velvollisuuksien noudattamista. Muodollinen asema voidaan antaa tai ottaa pois muodollisten kriteerien perusteella eikä jäsenyyden toteutuminen riipu yksilön kokemuksesta. (Nivala 2008, 125; 334.)

Toiminnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna jäsenyys toteutuu toiminnallisesti. Jäsenyys määritellään yksilön toiminnan perusteella eli yksilö voi toimintatavallaan päästä sisään yhteisöön tai osallistumattomuudellaan sulkea itsensä ulkopuolelle. Kansalaisuuden sosiaalinen luonne ilmenee erityisesti kansalaisten konkreettisesti ja vuorovaikutuksellisesti yhteistoiminnassa. (Nivala 2008, 125; 334.)

Kokemuksellisesta näkökulmasta katsottuna jäsenyys toteutuu yksilön kokemuksen pohjalta ja se voi perustua muodolliseen kansalaisuusaseman tiedostamiseen. Kasvatuksella vahvistettu kokemus kuulumisesta symboliseen yhteis-

söön sekä osallistuminen yhteisön toimintaan antavat sosiaalisesti vahvemman perustan kansalaisuudelle. (Nivala 2008, 125; 334.)

5.2 Tavoitteena osallisuus, toimijuus ja solidaarisuus

Kansalaiskasvatuksen olennaisimpia tavoitteita ovat kansalaisen osallisuuden, toimijuuden ja solidaarisuuden vahvistaminen. Osallisuuden edellytyksiä ovat kokemus kansalaisyhteisöön kuulumisesta ja osallistuminen yhteisön toimintaan. Edellytyksenä ovat myös yhteisön tarjoamat mahdollisuudet ja kansalaisen valmiudet hyödyntää niitä. Kasvatuksen tehtävänä on edistää osallistumismahdollisuuksia ja valmiuksia sekä vahvistaa kokemusta yhteisöön kuulumisesta. (Nivala 2008, 334.)

Kasvatuksella tuetaan toimijuuden kehittymistä. Toimijuus tarkoittaa kansalaisen kriittistä ja tiedostavaa valmiutta kehittää yhteiskuntaansa. Toimijuus rakentuu osallisuuden pohjalta ja sen kehittymisen edellytyksinä ovat kansalaisen autonomian vahvistaminen, kriittisen ajattelun ja yhteistoimintavalmiuksien kehittäminen. Toimijuus edellyttää kykyä muutosmahdollisuuksien tiedostamiseen ja toteuttamiseen. (Nivala 2008, 334.)

Kansalaiskasvatuksessa osallisuuden ja toimijuuden vahvistamisen kannalta tärkeitä ajanjaksoja ovat lapsuus ja nuoruus. Tämän jälkeen nuoruudesta aikuisuuteen siirtyminen tarkoittaa monelle konkreettista kiinnittymistä yhteiskunnan toimintajärjestelmiin. Ajanjakso tarjoaa mahdollisuuksia itsenäisen toiminnan valmiuksien kehittymiseen, jotka ovat osallisuuden ja toimijuuden edellytys. Osallisuuden ja toimijuuden pohjalta voidaan vahvistaa solidaarisuutta, joka on kansalaisen valmiutta sitoutua toimintaan yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Nuoren aikuisen ikäkauteen sopiikin hyvin solidaarisuuden arvon omaksuminen osaksi omaa arvojärjestelmää. (Nivala 2008, 330; 334.)

5.3 Kasvatusta yhteiselämään ja osallistumiseen

Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen lähtökohtana on ihminen, jonka sosiaalisuus on yhteisöllistä ja yhteiskunnallista. Kansalaisuuden perustana on ihmisen luontainen yhteiskunnallisuus. Kansalaisuus toteutuu yhteiselämässä, joten sen edellytyksenä on vuorovaikutuksellinen sosiaalisuus. Yhteiselämä perustuu siis vuorovaikutukseen ja merkityksellisiin sosiaalisiin suhteisiin. (Nivala 2008, 279 - 280.) Yhteisöt toimivat välittävänä tasoina yksilön ja yhteiskunnan välillä. Nivala käyttää teoriassaan yhteisömääritelmää, jossa huomio kohdistuu toiminnallisiin ja suhteellisen pieniin yhteisöihin. Näissä yhteisöissä jäsenten välinen yhteenkuuluvuuden tunne perustuu ensisijaisesti toiminnan edellyttämään vuorovaikutukseen. (Nivala 2008, 279 - 280.)

Yhteiselämän valmiuksien oppiminen perustuu osallistumiseen, joka toteutuu yhteisön jokapäiväisessä toiminnassa luonnollisesti, esimerkiksi vuorovaikutustilanteissa ja sosiaalisissa kohtaamisissa. Yhteisön puitteissa osallistuminen on turvallista. Toiminnasta saatavan epäsuoran ja suoran palautteen avulla yksilö voi kehittyä ja muuttaa tarvittaessa toimintatapojaan. Yhteisössä suhteet ovat usein tunneperäisiä, joten oppiminen vaikuttaa emotionaalisesti ja kokemuksellinen kiinnittyminen yhteisöön sekä yhteiskuntaan mahdollistuu. (Nivala 2008, 281.)

Yhteiselämän valmiuksien perusta luodaan perheessä, paikallisyhteisössä, koulussa, työ- ja vertaisyhteisöissä. Yhteisöt, joihin ihminen kuuluu yhteiskunnan jäsenenä, moninaistuvat kouluiässä ja sen jälkeen. Harrastus- ja yhdistystoiminnan yhteisöt ovat keskeisiä yhteiselämän valmiuksien kehittymisen kannalta. Niissä kasvattava merkitys perustuu erityisesti yhteistoiminnallisuuteen, toiminnan vapaaehtoisuuteen ja monimuotoisuuteen. Usein tällaisten yhteisöjen toiminnan päämääränä on joko jäsenistön, tai laajemmin yhteiskunnan hyvän edistäminen, jolloin myös kansalaisosallistumisen valmiudet kasvavat. (Nivala 2008, 280 - 283.)

Kansalaisosallistuminen tarkoittaa nimenomaan mukanaoloa toiminnassa, joka toteutuu julkisessa toimintaympäristössä. Olennaista on, että osallistuminen on

sosiaalista vahvistaen vuorovaikutussuhteita ja -verkostoja, joilla kansalainen kiinnittyy yhteisöönsä sosiaalisesti sekä tulee osalliseksi yhteiselämästä. Osallistuminen voi olla erilaatuista esimerkiksi yhteisöllisvuorovaikutuksellista, poliittista tai kulttuurista. Toimintaan voi osallistua vastaanottajana, kantaaottajana tai toteuttajana. (Nivala 2008, 170 - 171.)

Metodologisenä lähtökohtana olevat osallistumisen ja yhteisöllisyyden periaatteet toteutuvat käytännössä erityisesti luonteeltaan yhteistoiminnallisten, reflektiivisten ja dialogisten menetelmien, kuten sosiokulttuurisen innostamisen metodologian kautta. (Nivala 2008, 335.) Sosiokulttuurinen innostaminen on moninainen kasvatus- ja kansalaistoiminnan metodologia. Se on tietynlaisen ajattelutavan, teoreettisten ja käytännöllisten periaatteiden sekä tavoitteenasettelujen määrittämä toimintamuoto ja -järjestelmä. (Nivala 2008, 294.)

5.4 Kokonaisvaltainen kansalaiskasvatus

Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen olennainen periaate on, että kansalaiskasvatus ei ole vain tiettyjen kasvatusinstituutioiden tehtävä. Koko yhteiskunta on kansalaisen kasvuympäristö ja kansalaiskasvatus on elinikäistä. Sosiaalipedagoginen kansalaiskasvatus on kokonaisvaltaista toimintaa, jonka pyrkimyksenä on tukea ihmisen kolmen kasvuprosessin muodostamaa kokonaisuutta eli sivistys-, sosialisatio- ja persoonan rakentamisen prosesseja. (Nivala 2008, 283.)

Yhdessä nämä prosessit muodostavat kasvuprosessin, jossa kasvetaan yhteiselämään yhteiskunnassa ja voidaan kehittyä sen toimintakykyiseksi jäseneksi sosiaalisesti ja kulttuurisesti. (Nivala 2008, 284 - 285.) Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen toteutuksessa osallisuuden vahvistaminen muodostaa perustan toimijuuden ja solidaarisuuden vahvistamiselle. Käytännön kasvatus-toiminnassa ei ole tarpeen erotella tavoitteita vaan ne muodostavat yhdessä toiminnallisen kokonaisuuden. (Nivala 2008, 295.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Laadullisen tutkimuksen teon kannalta keskeisiä käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Tutkimukseni edellytyksenä oli päästä sisälle leirien elämiss maailmaan ja ymmärtää sekä tulkita osallistujien kokemuksia leireistä heidän näkökulmastaan. Tutkimusta tehdessäni osallistuin neljälle leirille koko niiden keston ajan eri puolilla Suomea. Osa leireistä toimi päällekkäisinä ajankohdina, joten tutkimukseen liittyvien leirien valintakriteerinä oli maantieteellisen sijainnin lisäksi sopiva järjestämisajankohta. Lisäksi arvioni mukaan laadullisen tutkimuksen tiedonkeruuta varten neljä leiriä oli riittävä tai jopa runsas määrä. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin ryhmähaastattelua ja osallistuvaa havainnointia sekä muuta dokumenttimateriaalia. Leiri-ilmiötä pyrittiin tarkastelemaan avoimesti eri näkökulmista sekä käyttäen pohdinnassa kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogista teoriaa.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Intti tutuksi -leirien toimintaa ja tavoitteita sekä selvittää niiden merkitystä erityistä tukea tarvitseville osallistujille. Erityisenä mielenkiinnon ja tutkimuksen kohteena olivat henkilöt, joiden tuen tarve oli kohtalainen/osittainen tai matala/lyhytaikainen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa Kehitysvammaisten Palvelusäätiölle Intti tutuksi -leirien kehittämistä varten.

Tutkimustehtävät voidaan kuvata kolmen kysymyksen muodossa:

1. Kohtaavatko leireillä toimijoiden asettamat tavoitteet ja erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset?
2. Mikä merkitys leireillä on erityistä tukea tarvitseville osallistujille?
3. Miten erityistä tukea tarvitsevat osallistujat kehittäisivät leirien sisältöä?

Pohdintaosiossa oli lisäksi tarkoituksena tarkastella toteutuvatko osallisuuden ja toimijuuden tukeminen leirin toiminnassa kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisen teorian näkökulmasta.

6.2 Tiedonkeruu

Tutkimuksen tiedonkeruussa havainnointia käytettiin toissijaisena, muuta aineistonkeruuta tukevana menetelmänä (Puusa & Juuti 2011, 102). Havainnoinnin avulla saatiin välitöntä tietoa tutkittavana olevien yksilöiden, ryhmien sekä organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointi sopi menetelmäksi koska tilanteet leireillä olivat vaikeasti ennakoitavia ja tutkittavilla oli kielellisiä vaikeuksia. (Vilka 2006, 37 - 38; Hirsjärvi ym. 2015, 212 - 213.) Osallistuvan havainnoinnin avulla päästiin sisälle yhteisöön sekä luotiin hyvät suhteet tutkittaviin, jolloin haastatteluihin suostuminen sekä rohkeus oman mielipiteen kertomiseen lisääntyivät. (Vilka 2006, 44 - 45; Hirsjärvi ym. 2015, 212 - 217.)

Osallistuvan havainnoinnin avulla lisättiin ymmärrystä ja saatiin kokonaisvaltainen kuva leireistä. Toisaalta havainnointia kohdistettiin tarkasti rajattuihin tilanteisiin, jotka selvensivät tutkimuskysymyksistä saatavaa haastattelutietoa. Havainnoitavaksi, tarkkaan rajatuiksi osioksi valitsin ohjelman sisällöstä kaksi toiminnallista kohtaa: 5) Majoittuminen ja 8) Eriytyvä koulutus. Tutkimuskysymykset osallisuuden ja toimijuuden vahvistamisesta sekä tavoitteiden toteutumisesta edellyttivät autenttista tietoa ja kokemusta. (Hirsjärvi ym. 2015, 216; Vilka 2006, 44 - 45.)

Noin kaksi tuntia kestävästä majoittumis-osion sisältönä oli sisäjärjestys eli majoitus sisätiloissa tai tukikohdan perustaminen eli majoitus maastossa, kenttähygieniä ja turvallisuusmääräykset. Toisen havainnoitavan osion kesto vaihteli eri leireillä yhdestä kolmeen tuntiin ja myös sisältö vaihteli toimintaympäristön mukaan. Osiossa esimerkiksi harjoiteltiin sulkeisia, ensiapua ja ensisammutusta, tutustuttiin kalustoon tai eko-aseeseen, harjoiteltiin naamiointia tai etsintää sekä maastossa liikkumista.

Kuva 9. Majoitus hahmottuu monipuolisin keinoin.

Laadin havaintojen tekoa varten tarkistuslistan teemoittain (liite 6). Havainnoinnin näkökulmaksi valitsin yhteistoiminnallisen oppimisen, jossa arvoja ovat tasavertaisuus, kaikkien osallisuus toimintaan, toisten kunnioittaminen ja auttaminen sekä muiden näkeminen yhteistyökumppaneina kilpailijoiden sijaan. Tiedollisten tulosten rinnalla yhteistoiminnallinen oppiminen pyrkii tuottamaan kansalaisia, joilla on yhteistyötaitoja ja jotka ovat sitoutuneet demokraattisen yhteiskunnan periaatteisiin. Yhteistoiminnallinen oppiminen on eräs keskeisistä osallistavan kasvatuksen keinoista. (Saloviita 2014, 165 - 167.) Tehdyt havainnot kirjasin havainnointipäiväkirjaan heti tilanteen jälkeen ja yleiset havainnot leiripäivän päätyttyä. Havainnoinnista päivittäin tehdyt muistiinpanot kirjoitin puhtaaksi ja koodasin ne samaan tapaan kuin haastatteluaineiston.

Tutkimushavaintoja keräsin myös esine-, kuva- ja tekstimateriaalista. Dokumenttiaineiston avulla taustoitin tutkimusta ja kuvasin tutkimuskohdetta esimerkiksi aiemmin julkaistujen tekstien, lakien ja asetusten, yhdistysten tiedotusmateriaalin ja kotisivujen, tilastojen sekä joukkotiedotuksen tuotteiden esimerkiksi sanomalehtien ja haastattelujen avulla. (Hirsjärvi ym. 2015, 186 - 190; Vilkkä 2006, 21 - 26.) Aikaisempia tutkimuksia aiheesta löytyi vain yksi, jonka vuoksi

myös muun dokumenttiaineiston käyttö oli tarkoituksenmukaista. Keräsin tietoa muista lähteistä myös leirien jälkeen, esimerkiksi KVPS:n palautelomakkeen, leirijohtajan tekemän palautekoosteen, lehtiartikkelin (liite 7) ja artikkelia varten tehdyn yksilöhaastattelun (liite 8) kautta. KVPS:n palautelomakkeissa vastaajina oli yleensä niin henkilökuntaa, asiakkaita kuin avustajiakin eikä vastauksia voinut erotella. Tiedonhankinnassa käytin vain sellaisia dokumentteja, jossa vastaajina olivat pelkästään asiakkaat eli ns. ”päämiehet”.

Tiedonkeruumenetelmänä käytetyn haastattelun etuna oli sen soveltuvuus abstraktin aiheen kuvaamiseen. Tutkimukseni aihe oli vähän tutkittu alue, jonka halusin sijoittaa laajempaan yhteyteen. Haastattelumenetelmän käyttö korosti myös haastateltavan kunnioittamista tutkimustilanteessa aktiivisena osapuolena, subjektina ja merkityksiä luovana toimijana. (Hirsjärvi ym. 2015, 205.) Toteutin puolistrukturoidut teemahaastattelut leireillä ryhmähaastatteluina osaksi leirien tiukoista aikatauluista johtuen. Ryhmähaastattelu soveltui hyvin leirien sosiaalisen ympäristön ja leirikulttuurien merkitysrakenteiden tutkimiseen. Sen avulla saatiin myös monipuolista tietoa ilmiöstä ja selvitettiin, miten haastateltavat muodostavat yksilöllisen kannan lisäksi yhteisen kannan eli ns. kollektiivisen näkemyksen. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 61; Puusa & Juuti 2011, 84.)

Toteutin haastattelut erillisessä tilassa haastattelurungon (liite 5) mukaisesti leirin ohjelman päätyttyä. Haastattelin neljällä leirillä eri puolilla Suomea yhteensä 23 osallistujaa viiden tai kuuden hengen ryhmissä. Yhden haastattelun kesto oli keskimäärin 60 minuuttia ja taltioin ne nauhurilla. Haastateltavien valintakriteerit olivat: 1) Kielellisissä taidoissa pääosin puheella kommunikointi tiukan aikataulun ja riittävän materiaalin saannin vuoksi 2) Miessukupuoli, koska he ovat lain mukaan asevelvollisia 3) Havainnoinnin perusteella todettu henkilön osittainen tai lyhytaikainen erityisen tuen tarve, koska tutkimuksessa olin kiinnostunut erityisesti heidän mielipiteistään 4) Ryhmän monipuolinen leirikokemus. Valitsin ryhmään sekä ensikertalaisia että kokeneempia useamman leirin käyneitä henkilöitä saadakseni aiheesta laajan näkemyksen.

Suunnitellessani haastattelukysymyksiä ja -tilannetta, otin ennalta huomioon osallistujien kommunikointiin mahdollisesti vaikuttavia syitä. Haastateltavat oli-

vat kehitysvammaisia henkilöitä, joiden kielellisistä valmiuksista ei ollut etukäteen tietoa. Kehitysvammaisuus ei ole kielihäiriödiagnoosi mutta suurimmalla osalla kehitysvammaisista henkilöistä on vaikeuksia kieli- ja kommunikointitaidoissa, erityisesti ymmärryksen kannalta. Epäsymmetrisiin vuorovaikutustilanteisiin on nykyään etsitty apua selkokielisen vuorovaikutuksen periaatteista. Selkokielistä vuorovaikutusta voi kuvata kokoelmaksi yleisiä ohjeita, joilla pyritään edistämään keskustelijoiden yhteisymmärrystä näissä tilanteissa. (Leskelä & Lindholm 2011, 184 - 186.)

Kielellinen epäsymmetria voi johtua monista syistä, joten sovelsin ohjeita haastatteluiden vuorovaikutuksessa tilanteen mukaan sekä yksilö- ja ryhmäkohtaisesti. Huomioon ottamani ohjeet on jaettu viiteen ryhmään: 1) Orientointi ja olosuhteiden huomioiminen 2) Kohtaaminen ja läsnäolo 3) Vuorottelun tukeminen 4) Selkokielisen puheen keinot 5) Ymmärryksen tarkistaminen ja korjaamisen keinot. (Leskelä & Lindholm 2011, 279 - 280.) Haastattelu- ja havainnointisuostumukseen pyrin tekemään selkokielisen osan ja käyttämään kuvia (liite 3). Suostumuksen lisäksi kerroin lupien ja tutkimuksen sisällön haastateltaville suullisesti. Pohjustin osan haastattelukysymyksistä ensin selkokielellä muun muassa kysyessäni haastateltavien pohjatietoja yhteiskunnan toiminnasta liittyen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

6.3 Analyysi ja tulosten tulkinta

Laadullisen aineiston analyysissä puhutaan yleensä induktiivisesta ja deduktiivisesta eli aineisto- ja teoriaohjaavasta analyysistä yhdysvaltalaisen laadullisen tutkimusperinteen näkökulmasta. Tuomi ja Sarajärvi (2011) ottavat jaotteluun mukaan myös teoriaohjaavaan analyysin. Aikaisempi teoria toimii apuna analyysissä ja siinä voi olla teoreettisia kytkentöjä. Lähtökohdiltaan teoriaohjaava analyysi etenee aineistolähtöisen analyysin tavoin aineiston ehdoilla. Teoreettisia käsitteitä ei kuitenkaan luoda aineistosta vaan aikaisempi tieto ohjaa ja aukoo uusia ajatusuria. Siihen, missä vaiheessa teoria otetaan mukaan, on aineisto- ja tutkijalähtöistä, eikä siihen ole mitään sääntöä (Tuomi & Sarajärvi 2011,

100). Pohdinnan taustateoriana käytettiin kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogista teoriaa.

Tutkimus toteutettiin muun muassa teemahaastattelulla, jossa kysymysteemat muodostivat jo itsessään valmiin jäsennyksen aineiston pilkkomista varten. Haastatteluteemat olin muodostanut tutkimuskysymyksen ja kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisen teorian perusteella. Äänitetyn haastatteluaineiston kävin läpi ns. valikoivalla litterointitavalla eli litteroimalla ja koodaamalla vain selkaiset osat, jotka ovat oleellisia tutkimuskysymysten kannalta. Tuomen ja Sarajärven (2011, 99) mukaan teoriaohjaavan tutkimuksen aineiston raportointi on teoriaohjaavaa, poiketen aineisto- tai teorialähtöisestä raportoinnista.

6.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on osa hyvää tutkimuskäytäntöä. Sosiaali-tieteellisessä kvalitatiivisessa tutkimuksessa uskottavuuden ja arvioitavuuden käsitteet ovat oleellisia. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu, että tutkimus on luotavissa ymmärtäen kaikki tutkijan ratkaisut ja valinnat tiedonhankinnassa sekä tulkinnoissa ja vakuututtava tutkijan vilpittömydestä. Tutkimuksen arviointiin usein käytettäviä käsitteitä ovat validius eli pätevyys sekä reliaabelius eli mittau-ustulosten toistettavuus. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa nämä käsitteet ovat saaneet erilaisia tulkintoja ja kritiikkiä soveltuvuudestaan paremmin kvantitatiiviseen tutkimukseen. Luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi kuitenkin arvioida vaikka yleis-tettävyys ei kuulu laadullisen tutkimuksen tavoitteisiin. (Puusa & Juuti 2011, 153 - 155.) Tuomen ja Sarajärven (2011,140) mukaan tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu.

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että siinä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Opetusministeriön tutkimuseettinen neuvottelukunta sekä yliopistojen eettiset toimikunnat ovat laatineet menettelytapaohjeita ja periaatteita tutkimus-hankkeita varten. Tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittami-nen ja tutkittavien suojaan kuuluu itsemääräämisoikeuden huomioiminen. (Hirs-järvi ym. 2015, 23 - 25; Tuomi & Sarajärvi 2011, 131.)

Leirien järjestäjät MPK ja KVPS eivät vaatineet tutkimukselleni haettavaksi erillistä tutkimuslupaa. Tiedotin leirien henkilökuntaa ja järjestäjiä etukäteen sähköpostitse tutkimuksesta ja tiedonkeruumenetelmistä (liite 1). Leirin alussa kerroin tutkimuksen tarkoituksen, menetelmät sekä havainnointiteemat yleisesti kaikille ymmärrettävällä tavalla. Eräällä leirillä oli mukana vielä muutaman viikon alaikäinen havainnoitava. Havainnoitavalta pyysin ennen leiriä huoltajan suostumuksen KVPS:n kautta (liite 3). Haastatteluissa ja suostumuslomakkeissa otin huomioon erityisen tuen tarpeen käyttämällä puhetta tukevia menetelmiä muun muassa tilannetta varten valmistettuja kuvia (liite 4) sekä huomioiden selkokielisen vuorovaikutuksen ohjeet. Haastateltaville toimitettiin jälkepäin kopio suostumuksesta KVPS:n kautta. KVPS oli pyytänyt ennen leirejä osallistujilta luvan valokuvien käyttämiseen (liite 2).

Selvitin haastateltaville ennen haastattelun alkua luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät seikat suullisesti sekä kirjallisesti ja taltioin selvityksen nauhurilla. Osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista, se oli mahdollisuus keskeyttää tai jälkikäteen kieltäytyä käyttämästä itseään koskevaa tutkimusaineistoa. Suostumuksen yhteydessä tarkistin onko selvitetty asiat ymmärretty. Kerroin haastateltaville tutkimustietojen luottamuksellisuudesta ja nimettömyydestä sekä tietojen säilytyksestä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa painottuvat tarkat selostukset toteutuksesta esimerkiksi henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien, aineiston tuottamisen ja olosuhteiden tarkat kuvaukset. Tutkimusraportissani pyrin kuvaamaan kohdeilmiötä mahdollisimman tarkasti, jotta se lisäisi ymmärrystä ilmiöstä ja tehdyistä ratkaisuksista. Tein dokumentaation huolellisesti. Kaikkien ratkaisujen ja valintojen perusteet kirjasin muistiin tutkimuspäiväkirjaan ja havainnot havainnointipäiväkirjaan. Aineistonkeruussa sain riittävän aineiston sekä luotettavaa haastattelutietoa hyvän etukäteisvalmistelun avulla. Noudatin tarkkuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa esimerkiksi aineiston analyysissä ja tulosten tulkinassa. Tutkimusselostetta rikastutin haastateltavien suorilla lainauksilla, joka selventää mihin tehdyt päätelmät perustuvat. (Hirsjärvi ym. 2015, 231 - 233.)

Tutkimus on kokonaisuus, jossa tutkittavan ilmiön valinta kuten tutkimuskysymyksetkin perustuvat usein henkilökohtaisiin intresseihin tai näkemyksiin. Tutkimuksen alussa minulla oli aiheesta esiymmärrys, joka perustui omakohtaiseen tietoon ja kokemukseen. Puusan ja Juutin (2011, 155 - 157) mukaan tutkimuksen alkuvaiheesta lähtien esiymmärrys suuntaa ajatuksia ja ohjaa tiedon hankinnassa, sitouttaa tutkimukseen ja tuo kohderyhmän lähelle helpottaen esimerkiksi haastattelua. Toisaalta tutkijan on arvioitava tekemiään valintoja ja tunnettava tutkimusta ohjaavat säännöt sekä ymmärrettävä, että esiymmärryksen perusteella tehdyt valinnat vaikuttavat koko tutkimuksen ajan.

Olin kiinnostunut kaikesta dokumenttimateriaalista, joka antoi vastauksia tutkimuskysymyksiin tai taustoitti ilmiötä. Pyrin hankkimaan mahdollisimman paljon erilaista aineistoa, joka lisäisi tutkimuksen luotettavuutta. Kaikkiin aineistoihin suhtauduin kriittisesti ja punnitsin niiden luotettavuutta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

On olemassa erilaisia näkemyksiä siitä, miten tulososa raportoidaan. Yhden näkemyksen mukaan tulososassa raportoidaan vain tulokset ja pohdinnassa se yhdistetään aiemmin tiedettyyn. Toisen näkemyksen mukaan tulososa etenee tutkimustulosten ja aiemmin tiedetyn dialogilla. Kolmannen näkemyksen mukaan tulososa voi edetä tai kehittyä autenttisin aineistositaatein. Hyvä laadullinen raportti yhdistää tiheän aineiston kuvauksen tieteelliseen kerrontaan. Kerronnassa tutkija sovittaa kirjallisuudesta tekemiään synteesejä omaan tekstiinsä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 158, Alasuutarin 1993 mukaan.) Tekstin paremman luettavuuden vuoksi esitän ensin tulososassa tulokset aineistositaatein ja pohdintaosiossa yhdistän niitä teoriaan sekä aiempaan tutkimukseen. Pohdintaosiossa tarkastelen teorian valossa myös osallisuuden ja toimijuuden vahvistamista.

7.1 Tutkimuskysymys 1: Tavoitteiden toteutuminen

Kohtaavatko leireillä toimijoiden asettamat tavoitteet ja erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset?

Leirien tarkoituksena oli tarjota mahdollisuus tutustua maanpuolustustoimintaan. Tutustuminen toteutui havainnoinnin sekä haastattelujen perusteella kaikilla leireillä mutta laajuudeltaan vaihtelevasti. Toisilla leireillä se toteutui suppeassa ja toisilla leireillä laajemmassa mittakaavassa. Kaikilla leireillä päästiin tutustumaan varusmiehen elämään mutta leirin ollessa varuskunta-alueella saatiin jo käsitys laajemmin varuskunnan toiminnasta maanpuolustuksen kannalta. Eräällä leirillä esitettiin video varuskunnan auditoriossa koko puolustusvoimien toiminnasta. Katselun jälkeen leiriläisillä oli mahdollisuus kysyä oppitunnin pitäjältä eri aselajeista ja niiden kalustosta. Havainnoinnin perusteella video herätti innostusta ja sai hyvää palautetta sekä selvensi kokonaiskuvaa maanpuolustuksesta.

Leirien tavoitteena oli tutustuminen varusmiesten elämään sekä varuskuntaan toimintaympäristönä. Kaikki haastateltavat kertoivat jollain lailla saaneensa näistä kokemuksista. Kaksi haastateltavista vastasi ”kohtalaisesti” tai ”tavallaan” erittelemättä asiaa. Eräs vastaaja epäili leirin olevan erilaista toimintaa kuin ”normiarmeijassa” ja toinen kertoi leirin olevan tavallaan jatkoa keskeytyneelle armeija-ajalleen. Kaksi haastateltavaa antoi varusmiehen elämästä hänelle mieleen jääneen käytännön esimerkin, muun muassa vastuun ottamisen muista sekä siistit kaapit.

”Saa käsityksen armeijasta vähän miedommalla ajalla ja kalustolla.”

Haastattelujen, havainnoinnin sekä muun dokumenttiaineiston kuten leiriohjelmien, palautteiden (P. Kukkanen, henkilökohtainen tiedonanto 10.12.2015) ja taustamateriaalina olleen Sotilaan käsikirjan 2015 (puolustusvoimat 2015c) perusteella tutustuminen varusmiehen elämään toteutui hyvin leirin sijaitessa varuskunnassa tai sen leirialueella eli aidossa toimintaympäristössä. Siviilialueella sijaitsevalla leirillä muut asiat korostuivat enemmän kuten vapaa-ajan toiminnat ja yhdessäolo. Ympäristö, jossa päästiin suoraan kontaktiin tai seuraamaan varusmiesten ja kantahenkilökunnan toimintaa tai kokeilemaan aitoa kalustoa, sai kiitosta haastatteluissa ja palautelomakkeissa sekä aiheutti havainnoinnin perusteella innostusta. Esimerkkeinä tällaisesta toiminnasta olivat sotilaspoliisien harjoitukset samalla leirialueella, tuvan -, vaatetuksen - tai kaluston esittely varusmiesten pitämänä, mahdollisuus haastatella varusmiehiä sekä ruokailu varuskunnan ruokalassa samaan aikaan varusmiesten ja kantahenkilökunnan kanssa.

”Juttelin elämäni ensimmäisen kerran väepelin kanssa.”

”Olen tutustunut noihin ratsupoliiseihin ja juttelin eilen niiden kanssa pihalla ja ne vastas mulle.”

”Sain jutella ihan oikeiden sotilaiden kanssa.”

Leirien yhtenä osaamistavoitteena oli, että leiriläinen osaa henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvät perusasiat. Henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyviä

perusasioita harjoiteltiin paljon toiminnallisten havainnointijaksojen eli majoitus- ja eriytyvän koulutuksen aikana. Kaikilla leireillä toteutus oli erilainen ja riippui paljon siitä, toimittiinko varuskunta- tai siviilialueella. Varuskunta-alueella tai varuskunnan leirialueella noudatettiin lisäksi tarkasti MPK:n leireille laatimia turvallisuusmääräyksiä, jotka koskivat esimerkiksi alueella valokuvaamista, liikkumista tai leirytymistä.

Palautteen ja palautekoosteen mukaan leiriläiset kokivat saaneensa leiriltä eniten tietoa. Havainnoinnin ja haastattelujen perusteella toimintarastit antoivat käsityksen siitä, minkälaisia asioita kuuluu henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Esimerkkeinä tällaisesta toiminnasta oli muun muassa ensiapu- ja itsepuolustusharjoitukset, sammutuspeitteellä sammutus, luennot paloturvallisuudesta, kadonneen etsintäharjoitukset maastossa, kirveen ja kamiinan käyttö sekä kypärän, turvavöiden ja pelastusliivien käyttö kulkuneuvoissa. Haastatteluiden, havainnoinnin sekä muun dokumenttiaineiston kuten leiriohjelmien ja palautteiden perusteella voidaan päätellä, että henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyviä asioita kokeiltiin monipuolisesti ja ne jäivät leiriläisten mieleen pääasiassa elämyksinä ja kokeiluina sekä jonkin verran opittuina käytännön taitoina.

Elämyksellinen toiminta ja uudet virikkeet olivat leiritoiminnan tavoitteita ja niitä tuotiin esiin laajasti palautteissa ja haastatteluissa. Tilaisuuden parhaaksi anniksi mainittiin lähes kaikki leirin ohjattu - ja vapaa-ajan toiminta esimerkiksi haitarin soitto, teltassa nukkuminen, makkaran syönti ulkona, ammunta, marssi, autokuljetukset, uusien asioiden oppiminen ja rastitehtävät. Havainnointiosioiden aikana leiriläisten eleistä ja ilmeistä päätellen toiminta oli elämyksellistä. Monipuolinen ohjelma mahdollisti sen, että jokaiselle löytyi mieleinen toiminta tai uudenlainen virike. Havainnoinnin ja muun dokumenttiaineiston perusteella voidaan todeta, että tavoite toteutui hyvin kaikilla leireillä.

Eräänä tavoitteena oli hyvien muistojen luominen. Tämän tavoitteen toteutumista oli vaikea kartoittaa leirin aikana. Leirin jälkeen haastateltavilta ei tiedusteltu oliko mieleen jäänyt hyviä kokemuksia pidemmäksi aikaa muistojen ominaisuudessa. Leirillä annettujen hyvien palautteiden perusteella voidaan kuitenkin todeta, että leireillä saatiin luotua hyviä kokemuksia. Havainnoinnin perusteella

henkilökunta panosti erityisesti rentoon ja suvaitsevaan ilmapiiriin sekä ohjelman monipuolisuuteen. Palautteissa ja haastatteluissa mainittiin useasti hyvä ilmapiiri, jonka päättelin havainnoinnin perusteella tarkoittavan myös kokemusta omana itsenä hyväksytyksi tulemista, joka oli myös yhtenä leirien tavoitteena. Tavoitteina nämä toteutuivat siis hyvin, ja siitä päätellen edesauttoivat hyvien muistojen luomistavoitetta. KVPS:n verkkosivuille on laitettu jo useiden vuosien ajan henkilökunnan ottamia valokuvia leireistä. Niitä pääsi katsomaan leireittäin omalla salasanalla ja sivustolle oli mahdollisuus lisätä omia valokuvia. Tämä tuki muistelua, joten voidaan todeta tämän käytännön ainakin pyrkivän tukemaan hyvien muistojen luomistavoitetta ja säilyttämään muistoja.

Haastateltavilta kysyttiin lisäksi, aikovatko he kertoa leirimuistojaan kotona tai työpaikalla. Heiltä kysyttiin järjestävätkö he leiriläisten kesken esimerkiksi muisteluillan tai onko sellaista järjestetty aikaisemmin. Kukaan haastateltavista ei muistanut tällaista tapahtumaa tai suunnitelmaa aikaisempien leirien yhteydessä eikä yhteystietoja ollut vaihdettu. Esitetty kysymys herätti ajatuksia ja suunnitelmia.

”Ei ole. Pitäis ehkä. Ainakin noihin naikkosiin vois olla yhteydessä kun tietäis sukunimen.”

”Ei ole suunnitelmia. Nyt taidan tehdä poikkeuksen ja kerron työpaikalla.”

”Jätän omiksi muistoiksi.”

Leirien erääksi tavoitteeksi oli asetettu yhteistoiminta ja osaamistavoitteeksi, että leiriläinen ymmärtää yksilön kannalta ryhmässä toimimisen tärkeyden. Tavoitetta ei ollut määritelty tarkemmin. Havainnoinnin ja haastattelujen perusteella leireillä oli vain vähän toimintaa, jossa erityisesti kannustettiin ryhmässä toimimiseen tai ryhmätoiminnan etujen ymmärtämiseen yksilön kannalta. Itselleni jäi hieman epäselväksi miten tavoitetta oli ajateltu toteutettavan käytännössä. Jako omiin tupiin tai telttakuntiin tuki jonkin verran tutustumista ryhmien sisällä. Haastatteluissa pyysin mainitsemaan asioita, joissa oma ryhmä toimi tai osasi hyvin tiimityötä. Esimerkkeinä tällaisesta kerrottiin olevan sammutusrasti, ensiapuharjoittelu ja teltan pystytys, jotka toteutettiin pareittain tai ryhmänä.

Kysyin lisäksi, minkä asian haastateltavat olivat oppineet leirikaveriltaan eikä kouluttajalta. Niillä leireillä, joissa ei toteutettu esimerkiksi yhteistoiminnallista oppimista ja joilla oli kiireinen ohjelma, haastateltavien oli vaikea keksiä vastausta tähän kysymykseen. Pitkän harkinnan jälkeen kaksi vastaajista mainitsi yhteishengen ja yksi pissapaikan etsiminen. Kuusi haastateltavista ei ollut kertomansa mukaan oppinut kaverilta mitään.

Yleisesti opituista asioista mainittiin esimerkiksi kohteliaisuus, makuupussissa nukkuminen, sammutuspeiton käyttö katsomalla kaverin mallista, leirikavereihin tutustuminen, juttutuokiot ja kommunikaatio sekä sen, että tekemällä oppii. Kysyin haastateltavilta uuden tiedon soveltamisesta tai siirtämisestä omaan arkipäivään. Neljä haastateltavaa pohti kysymystä sekä mietti konkreettisia tilanteita ja mahdollisesti uusia toimintatapoja itselleen. Vastauksissa korostuivat sosiaalinen kanssakäyminen ja liikkumisen hyödyt sekä ajanhallinta eli kaikenlaiset arjen hallintaan liittyvät asiat.

”Suhtaudun vähän suopeammin erilaisia asioita kohtaan.”

”Osaan olla muiden ihmisten kanssa työpaikalla.”

”Osaan ottaa muut huomioon.”

”Harjoittelu tekee hyvää myös päivällä.”

”Ainakin enemmän liikuntaa, käydä lenkillä.”

”Ryhti, asento ja liikunta, kannattaa olla paljon liikkeessä, tehdä paljon erilaisia liikkeitä, arkena jäykistyy ja kangistuu.”

”Tietää mihin mennee ja on oikeissa ajoissa paikanpäällä nimittäin.”

”Herätys, että viikonloppuna ei nukuta myöhään kun normaalisti nukkuu.”

”Jaksaa nousta aamulla kun menee aikasin nukkumaan.”

Haastattelussa pyrittiin kartoittamaan saivatko leiriläiset tavoitteena olevia onnistumisen kokemuksia. Eräällä leirillä kannustettiin leiriläisiä korjaamaan kaverin toimintaa muodossa eli esimerkiksi harjoiteltaessa marssimista, riviin menoa

ja oikeaoppisia asentoja sekä tarkistamaan onko kaverin vaatetus kunnossa. Toisilla leireillä tämä oli kiellettyä.

”Katsotaan toisien perään, nokka eteenpäin.”

Moni muisteli oppineensa kaverilta: *”marssimista”, ”lakki pois” ja ”kuinka sulkeisissa mennään”*.

Nämä korjaustilanteet koettiin siten, että ollaan ryhmässä hyödyksi kaveria auttamalla ja myös opittiin kaverin mallista. Haastattelun ja havainnoinnin perusteella juuri näistä yhteistoimintatilanteista saatiin paljon positiivisia onnistumisen kokemuksia. Tavoitteena oleva onnistumisen kokemusten tuottaminen onnistui eri leireillä vaihtelevasti.

7.2 Tutkimuskysymys 2: Merkitys

Mikä merkitys leireillä on erityistä tukea tarvitseville osallistujille?

Palautteissa leirit saivat monipuolisesti kiitosta. Haastattelujen ja palautteiden perusteella leireillä oli kokonaisuudessaan tärkeä merkitys erityistä tukea tarvitseville osallistujille. Merkitys oli suuri elämysten, uusien ystävien ja tuttavuuksien sekä tiedon saannin kannalta.

Palautelomakkeen kysymyksessä käytetty termi ”voimaantuminen” oli haastattelujen ja keskustelujen perusteella hieman hankala ymmärtää. Usein pääteltiin termin tarkoittavan fyysistä voiman saantia ja palautemäärä tästä kohdasta vaihteli paljon. Havainnoinnin perusteella vastaukseen vaikutti osittain se, avattiinko termi palautetilaisuudessa selkokielisesti.

Kuva 10. Palautelomakkeen täyttöä.

Haastatteluissa leirejä pidettiin erittäin tärkeänä mahdollisuutena tutustua armeijan toimintaan ja siihen, miten maata puolustetaan. Lisäksi mainittiin uusien asioiden oppiminen sekä armeijan vaatteissa oleminen. Haastatteluissa haettiin vastausta tutkimuskysymykseen keskustelemalla myös asevelvollisuudesta vapautuksesta ja tästä näkökulmasta leirin tarpeellisuudesta. Haastateltavat olivat kertomansa mukaan palveluksesta vapautettuja ja mukana oli yksi palveluksen keskeyttänyt. Asevelvollisuudesta vapautusta pidettiin sekä hyvänä että huonona asiana. Leirin toiminta oli saanut aikaan pohdintaa ”oikeasta armeijasta”. Pohdintaa tuli esiin varsinkin leirillä, jossa toimittiin lähes kaksi päivää vain maasto-olosuhteissa ja ilma oli sateinen.

”Saa kokemusta ja näkee kuinka rankkaa.”

”Hyvä kun ei oo pitkä armeija.”

7.3 Tutkimuskysymys 3: Kehittäminen

Miten erityistä tukea tarvitsevat osallistujat kehittäisivät leirien sisältöä?

Haastatteluissa kehittämisehdotuksia tuli paljon, mutta haastateltavat muistivat aina mainita, etteivät arvostele tai moiti toimintaa vaan ovat kiitollisia osallistu-

mismahdollisuudesta. Kehittämisehdotukset kohdistuivat pääasiassa leirin sisältöön ja keston. Ohjaukseen, leirimaksuun ja osallistumiskriteereihin kiinnitettiin myös huomiota. Leirin sisältöön toivottiin leiristä riippuen lisää kalustoon tutustumista esimerkiksi armeijan autoilla tai tankilla ajelua ja ampumista. Leirin kestosta oli vastakkaisia mielipiteitä. Kahdeksan haastateltavaa toivoi pidempää leiriä ja neljä taas kertoi, että leiri oli liian pitkä. Eräällä leirillä kaikki toivoivat lyhyempiä päiviä. Kiinnostus oli herännyt myös muissa kaupungeissa järjestettäviä leirejä kohtaan.

Yhdeksän haastateltavaa toivoi leireille lisää toimintaa. Leiriohjelman tarkastelun ja havainnoinnin perusteella ohjelma oli kaikilla leireillä hyvin monipuolinen ja jopa kiireinen. Lisäkysymysten avulla tarkennettiin vastauksia. Niiden perusteella selvisi, ettei kysymys ollut toiminnan lisäämisestä määrällisesti vaan yhteen toimintaan käytettävästä ajasta. Tämä liittyi ilmeisesti oppimiskokemuksiin ja onnistumisen elämyksiin.

”Tehdään enemmän samaa juttua, oppis nopeesti ja vois muillekin selittää.”

”Harjotuksia voisi lisätä mutta aikaa lisää, että oppisi.”

Leireillä oli sekä ensikertalaisia sekä esimerkiksi yli 10 kertaa leirille osallistuneita. Haastatteluissa ensikertalaiset toivoivat alussa enemmän ohjausta.

Eräs haastateltavista kertoi kokemuksiaan: *”Ensimmäisen kerran kun tuli riviin järjesty, niin oli vähän h-moilasena. Olis voinu vähän paremmin selittää.”*

Lievää erityistä tukea tarvitseva haastateltava toivoi tasoleirejä: *”Ihmisiä on eritasoisia. Olisi hyvä olla eritasoisia leirejä eri ihmisille. Terve kroppa mutta on joku juttu, joka estää armeijaan menon. Näille voisi olla omanlaisia reservejä.”*

Leirimaksun oikeudenmukaisuudesta oli keskusteltu kotona: *”Tavalliset ihmiset pääsee ilmaiseksi armeijaan ja niille maksetaan siitä että päästään.”*

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kohtasivatko järjestäjien asettamat tavoitteet ja erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset. Tarkoituksena oli myös selvittää mitä merkitystä Intti tutuksi -leireillä oli erityistä tukea tarvitseville osallistujille sekä toteutuiko leireillä osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisen teorian valossa. Tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan tietoa leirien kehittämisen tueksi.

Kolmeen tutkimuskysymykseen haettiin vastauksia ryhmähaastattelujen, osallistuvan havainnoinnin ja muun dokumenttiaineiston avulla. Tutkimuskysymysten ja menetelmien määrä oli suuri. Tämä asetti paljon haasteita käytännön toteutukselle koska kohderyhmä oli laajasti eri tavoin erityistä tukea tarvitseva ja määrältään suuri. Haastatteluihin valittiin havainnoinnin perusteella 23 henkilöä, joiden erityisen tuen tarve oli osittaista tai lyhytaikaista. Tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan yleistää pääasiassa tällaiseen kohderyhmään.

Institutionaalinen toimintaympäristö eli armeija tai ”intti” oli yleisesti ottaen tavanomaisuudesta poikkeava leiriympäristö. Haasteellisuutta lisäsivät leirikohtaiset toimintakulttuurien erot, jotka vaikeuttivat jonkin verran osallistuvaa havainnointia. Leirin kouluttajien suhtautuminen opiskelijan läsnäoloon ja tutkimuksen tekoon vaihteli suuresti. Haasteellisuus oli kuitenkin oma tietoinen valintani jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä. Huolellinen valmistelu ja suunnittelu helpottivat tiedonhankintaa.

8.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että järjestäjien asettamat tavoitteet kohtasivat erityistä tukea tarvitsevien osallistujien kokemukset vaihtelevasti ja leirikohtaisesti. Mahdollisuus tutustua maanpuolustustoimintaan, tutustuminen varusmiehen elämään ja varuskuntaan toimintaympäristönä toteutuivat kaikilla leireillä mutta laajuudeltaan vaihtelevasti. Tähän vaikutti paljolti se, toimit-

tiinko sotilas- vai siviilialueella eli saatiinko kosketus aitoon ”intin” toimintaympäristöön ja toimijoihin.

Elämyksellinen toiminta ja uusien virikkeiden saaminen, hyvä ilmapiiri ja omana itsenä hyväksytyksi tuleminen toteutuivat hyvin kaikilla leireillä. Hyvien muistojen luomistavoitetta ei tutkimuksen puitteissa pystytty täysin selvittämään. Osaamistavoitteet toteutuivat opittuina taitoina vain jonkin verran mutta jäivät leiriläisten mieleen lähinnä elämyksinä ja uusina virikkeinä. Helkaman ym. (2015, 269) mukaan ryhmissä tehdään yhteistyötä ja ryhmiä tarvitaan sellaisten tehtävien suorittamiseen, joista yksi ihminen ei suoriudu yksin. Ryhmän merkityksen ymmärtämiseen yksilön kannalta ja yhteistoimintaan kannustavia toimintoja oli leireillä vähän.

Yleensä ohjaus leireillä oli kohderyhmälle soveltuvaa, selkeää ja tilanteeseen sopivaa, ”armeijan malliin” annettua koulutusta. Tässä asiantuntijakeskeisessä vuorovaikutusmallissa ohjaaja antoi yleisesti hyväksi katsottuja ohjeita sekä kannusti ja kehotti toimimaan ohjeiden mukaisesti. Ohjaustilanteeseen suuntautumistavoista on erilaisia jäsennyksiä. Suoritus- ja toistamisorientaatioissa ohjattava pyrkii vastaamaan asiantuntijan odotuksiin ja toivoo hänen olevan oppimisen sekä osaamisen käynnistäjä sekä eteenpäin viejä. Tietoja ja neuvoja on opittu toistamaan erilaisten mallien kautta. Tällöin ohjattavalle on tärkeää sosiaalinen suhteiden hoitaminen, odotuksiin vastaaminen ja asiantuntijan miellyttäminen. (Vänskä ym. 2011, 63 - 66.) Vastaukset, liittyen kysymykseen opittujen taitojen siirtämisestä arkipäivään tukivat päätelmää siitä, että leiriläiset olivat ohjaustilanteissa suuntautuneita pääasiassa suoritus- ja toistamisorientaatioon. Vastaajat osasivat vain jonkin verran pohtia leirin vaikutusta arkipäiväänsä.

Tutkimustulosten perusteella leireillä oli tärkeä merkitys erityistä tukea tarvitseville osallistujille. Merkitys oli suuri elämysten, uusien ystävien ja tuttavuuksien sekä tiedon saannin kannalta. Leirien mahdollistaminen toteutti jo itsessään järjestäjien tavoitetta, jonka tarkoituksena oli tarjota mahdollisuus tutustua maanpuolustustoimintaan. Haastatteluissa leirejä pidettiin erittäin tärkeänä mahdollisuutena tutustua armeijan toimintaan ja siihen, miten maata puolustetaan.

Erityistä tukea tarvitsevien osallistujien antamat kehittämissuositukset kohdistuivat pääasiassa leiriohjelman sisältöön, keston ja ohjaukseen. Erityisesti toivottiin käytettävän enemmän aikaa yksittäisen asian opetteluun ja tämä tuli esiin myös Purasen (2010, 99) tutkimuksessa. Sisältöön toivottiin lisää erilaisiin ajoneuvoihin ja aseisiin tutustumista. Leirien kokonaiskestoa toivottiin lisättävän ja leiripäivien pituutta lyhennettävän. Leirien ohjelma oli kokonaisuudessaan hyvin toiminnallinen, arkipäivästä poikkeava ja sisälsi osallistujille paljon uutta asiaa. Arjessa ei tällaiseen ole välttämättä totuttu, joten väsymys oli ymmärrettävää.

8.2 Osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen

Tutkimuksen tarkoituksena oli pohtia toteutuuko leirien toiminnassa osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen kansalaisyhteiskunnan sosiaalipedagogisen teorian valossa. Kansalaisuuden perustana on yhteisön jäsenyys, jota tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Ihanteena on vahva osallisuus. Nivala (2008, 168) tiivistää osallisuuden edellytykset neljään perustekijään, jotka kaikki tarvitaan osallisuuden toteutumiseksi: kansalaisyhteisön tarjoamat osallisuuden mahdollisuudet, kansalaisen valmiudet ja osallistuminen sekä yhteisöön kuulumisen kokemus.

Lähtökohtana ovat siis sekä muodollinen kansalaisuusasema että oikeuksien todelliset toteutumismahdollisuudet. Osallistumisen mahdollisuuksiin kuuluvat esimerkiksi institutionaalinen toimintajärjestelmä, jonka kautta oikeuksia toteutetaan sekä hyvinvointijärjestelmä, jonka avulla täytetään perustarpeet. Edellytyksiä ovat myös oikeudet, jotka turvaavat yhteisössä sen jäsenten toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia, esimerkiksi muodostaa kansalaistoiminnan yhteisöjä tai oikeudet sosiaalisen kanssakäymiseen julkisissa sekä yksityisissä toimintaympäristöissä. (Nivala 2008, 169.) Kun kaikki neljä osallisuuden edellytystä täyttyvät, kansalaiselle voi kehittyä kokemus osallisuudesta (Nivala 2008, 172.)

Järjestäjät luovat Intti tutuksi -leiritoiminnalla osallistumismahdollisuuksia erityisryhmille. Kaikessa MPK:n järjestämässä koulutuksessa tavoitteena on aktiivi-

nen, sääntöjä noudattava sekä erilaisuuksia ymmärtävä kansalainen, jolla on riittävät taidot ja valmiudet pärjätä elämässään. Koulutuksissa pyritään esteettömyyteen, jolloin voidaan mahdollistaa erityisryhmiin kuuluvien ja vammaisten henkilöiden sekä maahanmuuttajien osallistuminen (MPK 2013, 5.) KVPS pyrkii toiminnassaan edistämään monin tavoin kehitysvammaisen henkilön mahdollisuuksia elää aktiivisena kansalaisena lähiyhteisössään. Leirien hakuprosessissa KVPS pyrkii jokaisen hakijan osallistumisen mahdollistamiseen toimintakyvystä riippumatta (KVPS 2015a; 2015b.)

Osallisuuden mahdollisuudet pelkästään eivät saa aikaan osallisuutta, vaan tarvitaan myös valmiuksia hyödyntää niitä. Tarvitaan erilaisia tiedollisia, taidollisia - ja toiminnallisia valmiuksia, erilaisia perustaitoja kuten luku- ja kirjoitustaitoa, valmiuksia asioida erilaisten julkisten tahojen kanssa tai kykyä vaatia tarvittaessa oikeuksiensa mukaisia etuja yhteisössä. (Nivala 2008, 168 - 170.) Intti tutuksi -leireille osallistujat olivat laajasti eri tavoin erityistä tukea tarvitsevia tai kehitysvammaisia henkilöitä, joiden osallisuuden valmiudet vaihtelivat paljon.

Osallistumisen valmiudet ovat konkreettisia sosiaalisia taitoja mutta myös asenteellisia valmiuksia kuten avoimuus, aloitteellisuus ja kiinnostus yhteisön asioita kohtaan. Asenteelliset valmiudet toteutuvat jokapäiväisessä elämässä esimerkiksi sivistyneisyyden, kohteliaisuuden, muiden huomioon ottamisen ja oikeuksien kunnioittamisen kautta. Valmiudet tarkoittavat hyviä tapoja laajempaa, muihin ihmisiin kohdistuvaa peruskunnioitusta sekä suvaitsevaisuutta erilaisuutta kohtaan ja tasa-arvoisen kohtelun sekä syrjimättömyyden noudattamista. (Nivala 2008, 147.) Haastatteluun valitut henkilöt olivat vähäistä erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä ja heiltä tuli esiin havainnoitujen hyvien sosiaalisten valmiuksien lisäksi asenteellisia valmiuksia.

Yhteisön tarjoamat osallisuuden mahdollisuudet ja kansalaisen valmiudet ovat perusta osallistumiselle. Kansalaisen osallistuminen on olemista mukana nimenomaan julkisessa toimintaympäristössä kuten Intti tutuksi -leireillä. Olenaista on, että osallistuminen on sosiaalista eli se vahvistaa vuorovaikutussuhteita ja -verkostoja, joiden kautta kiinnitytään yhteisöön ja tullaan osalliseksi yhteiselämästä. (Nivala 2008, 170 - 171.) Osallistuminen voi olla erivahvuista ja -

laatuista eli se voi toteutua vastaanottajana, kantaaottajana tai toteuttajana. Osallistuminen vastaanottajana tarkoittaa esimerkiksi muiden tekemien suunnitelmien sekä toteuttamien toimintojen vastaanottamista passiivisesti. Aktiivisempi vastaanottamistapa on toimia mukana ja seurata valmiita ohjeita vaikuttamatta sisältöön (Nivala 2008, 171.)

Kantaaottajana osallistumisen puitteet ovat ennalta-annetut mutta osallistumiseen sisältyy mahdollisuus ottaa kantaa, ilmaista mielipiteensä, arvionsa tai toiveensa jostain itseään koskevasta asiasta ja jatkossa asiaa voidaan kehittää kannanottojen mukaan. Kantaaotto voi olla esimerkiksi palvelun parantamiseksi kysytty mielipide. Osallistuminen toteuttajana on aktiivista osallistumista toteuttamiseen, tarkoituksen määrittelyyn, suunnitteluun ja arviointiin. (Nivala 2008, 171.) Intti tutuksi -leireillä osallistujat toimivat pääosin aktiivisina vastaanottajina ja oppiminen tapahtui lähinnä toistamalla mallien kautta asiantuntijajohtoisesti. Leireillä oli kuitenkin mahdollisuus ottaa kantaa palautelomakkeen avulla.

Osallisuuden neljäs edellytys on kokemus yhteisöön kuulumisesta, joka tarkoittaa suhdetta yhteisöön kokemuksellisella tasolla. Kokemuksen perustana voi olla esimerkiksi kiinnittyminen yhteisön aatteelliseen perustaan tai samaistuminen yhteisön muihin jäseniin. Kokemuksellinen suhde toteutuu esimerkiksi yhteenkuuluvuuden tunteena, kansalaisvelvollisuuksien tunnollisena hoitamisena, lojaalisuutena ja solidaarisuutena yhteisöä ja sen jäseniä kohtaan. (Nivala 2008, 156 - 157) Haastatteluissa tuli esiin leiriläisten lojaalisuuden ja solidaarisuuden tunne muun muassa veteraaneja kohtaan.

Kun tavoitteena on kokonaisvaltainen osallisuuden vahvistaminen, kansalaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää kansalaisen valmiuksia. Vahva osallisuuden vahvistaminen sopii Nivalan (2008, 172.) mukaan myös hänen tekemäänsä sosiaalipedagogiikan perusluonteen jäsenyykseen. Lähtökohtana on tarjota kansalaisille tietoa ja tukea. Kansalaisoikeuksien tuntemisen kannalta olennaista on tiedostaa keskinäinen tasavertaisuus muiden kanssa ja ymmärtää velvollisuutensa yhteiskunnan jäsenenä.

Tiedusteltaessa haastateltavilta Suomen kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia, asenteelliset valmiudet tulivat hyvin esiin. Leirien tavoitteena oli tarjota erityistä tukea tarvitseville mahdollisuus tutustua maanpuolustustoimintaan. Haastatteluissa kartoitettiin aluksi haastateltavien yhteiskunnallista tietämystä kysymällä heidän mieleensä tulevia Suomen kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia. Kysymyksiä pidettiin vaikeina vaikka ne avattiin selkokielisesti. Haastateltavat mainitsivat pitkällisen harkinnan jälkeen kansalaisen oikeuksiksi oikeuden kieltäytyä ja tehdä omia päätöksiä, olla paljon harrastuksia, puhua, asua omassa kodissa tai perheen kanssa, käydä töissä ja koulussa, olla sellainen kuin itse on sekä olla oikeus tasa-arvoon. Vastauksissa tuli esiin myös oikeus elää epäterveellisesti vaikka sen vaarat ymmärrettiinkin.

”Jos oikein ison vattan haluaa, niin naukkailemaan vaan ojanpohjalle. Ja jos haluaa mustat keuhkot ettei henki kulje, niin muutama aski norttia vaan.”

Kysyttäessä Suomen kansalaisen velvollisuuksia, vastauksena oli muun muassa toisten ihmisten kunnioittaminen, kohtelias ja rauhallinen käytös, sopiva ja kohtuullinen rahankäyttö, salassapito- ja vaitiolovelvollisuus sekä velvollisuus totella lakia ja muita sääntöjä. Työtä pidettiin kaikissa haastatteluissa erittäin tärkeänä velvollisuutena ja koulunkäynti oli työnsaantiin johtava pienempi velvollisuus. Kaksi haastateltavista mainitsi velvollisuudeksi asevelvollisuuden.

Tiedollisen perustan lisäksi kansalaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää monipuolisesti kansalaisen toiminnallisia valmiuksia, jotta osallistuminen olisi vastaanottamisen ja kantaaottamisen lisäksi myös toimimista toteuttajana. Sosiaalisten valmiuksien vahvistaminen on tärkeää koska osallisuus toteutuu erilaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteiselämän kautta. Tarvitaan esimerkiksi valmiuksia yhteistoimintaan, sosiaalisten suhteiden muodostamiseen, keskusteluun ja rakentavan mielipiteen esittämiseen. (Nivala 2008, 172 - 173.)

Intti tutuksi -leirien aikana havainnoitiin erityisesti leiriläisten sosiaalisia taitoja sekä yhteistoimintaa ja myös haastatteluissa kysyttiin yhteistoiminnasta sekä oppimisesta. Havainnoinnin ja haastattelujen perusteella leireillä oli vain vähän toimintaa, jossa erityisesti kannustettiin yhteistoimintaan. Eri toimintaympäris-

töissä tarvitaan erilaisia toimintavalmiuksia. Toisaalta tarvitaan kykyä henkilökohtaisella tasolla ihmissuhteiden muodostamiseen ja kasvokkaiseen kanssakäymiseen erilaisissa verkostoissa ja yhteisöissä, ja toisaalta tarvitaan valmiutta toimia yhteiskunnan tasolla. Keskeistä kuitenkin on asenteellisten valmiuksien kehittäminen kuten kiinnostuksen herättäminen yhteisiä asioita kohtaan ja vastuunotto omasta sekä yhteisestä hyvinvoinnista. (Nivala 2008, 172 - 173.) Haastateltavat ottivat esille usein toisten ihmisten auttamisen leirillä opittujen asioiden avulla: *"Tositilanteessa voi itse auttaa ensmäisenä hätätilanteessa kun tulee vastaan. Ensiavussa, kun on vaikeita tilanteita, tosi kysymyksessä, heikottaa tai pyörryttää tai tulee pieniä tulipaloja."*

Toinen kansalaiskasvatuksen keskeisistä tehtävistä on yhteisöön kuulumisen kokemuksen vahvistaminen. Positiivinen yhteenkuuluvuuden kokemus esimerkiksi yhteisten arvojen tai kulttuuriperinnön kautta vahvistavat kansalaisen tietoisuutta kuulumisesta konkreettisten lähiyhteisöjen lisäksi laajempaan kansalaisyhteisöön. Olennaista on kasvatuksella aikaansaatu kokemus yhteisön merkityksestä itselle koska siihen perustuvat halu osallistua elämään ja toimintaan kansalaisyhteisössä. (Nivala 2008,173.)

Suomi erottuu monista maista siinä, että meillä on yleinen asevelvollisuus ja yksi maailman suurimmista reserviläisarmeijoista väkilukuun suhteutettuna. Haastateltavat olivat tulleet teemaltaan nimenomaan armeija- tai "intti" -leirille, jolloin osallistuminen jo itsessään kertoi kiinnostuksesta aiheeseen ja halusta osallistua yhteisön toimintaan. Maanpuolustustahtoisien suomalaisen arvomaailmassa kansallistunnetta ja yhteisvastuuta arvostavat henkilöt kokevat tärkeiksi myös yhteisölliset säilyttämisarvot eli turvallisuuden sekä suomalaisen kansallisarvon, työn (Helkama 2015, 176; 179). Samansuuntaisia asioita tuli esiin haastatteluissa esimerkiksi keskusteltaessa kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä maanpuolustukseen osallistumisesta.

Osallistumisen tukeminen ja rohkaiseminen on kolmas kansalaiskasvatuksen tehtäväalue. Tähän alueeseen liittyy olennaisesti osallistumisvalmiuksien vahvistaminen. Konkreettisesti se tarkoittaa erilaisten osallistumismahdollisuuksien kehittämistä ja osallistumishalun vahvistamista. Osallistumisen rohkaiseminen

edellyttää kasvatukselta persoonallisen kasvun sekä itsetunnon ja -luottamuksen kehittymisen tukemista. Rohkaiseminen edellyttää lisäksi tukea persoonallisten tarpeiden, toiveiden ja tavoitteiden tiedostamisen etsimiseen. (Nivala 2008, 173 - 174.) Havainnoinnin ja muun dokumenttimateriaalin perusteella leirien toiminta vahvisti osallistumisvalmiuksia ja rohkaisi osallistumaan ottamalla huomioon jo hakuvaiheessa leiriläisten persoonalliset tarpeet, toiveet ja tavoitteet.

Nivalan (2008, 174) mukaan kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisena tavoitteena on erityisesti saada aikaan osallistumista, joka tähtää yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistumiseen. Osallisuuden vahvistamisen lisäksi se tarkoittaa myös kansalaisen toimijuuden tukemista. Toimijuus on osallisuuden pohjalta rakentunutta kriittistä yhteiskunnallista toimintakykyä. Se on yhdistelmä toiminnallisten valmiuksien ja osallistumishalun pohjalta syntynyttä aktiivisuutta sekä muutosvalmiutta, joka pohjautuu kriittiseen ajattelu- ja toimintakykyyn. Toimijuus konkretisoituu persoonalliseen autonomiaan, joka tarkoittaa luonteenlujuutta, itseluottamusta ja vahvaa itsetuntoa. Persoonallinen autonomia muodostaa muun muassa pohjan luottamukselle omiin vaikuttamismahdollisuuksiin sekä luottamukselle osallistua oman elämänsä päätöksentekoon ja yhteisön elämään. Kansalaiskasvatus on sekä tiedollista että arvopohdinnan valmiuksia kehittävää kasvatusta. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagogisena ihanteena on jokaisen kansalaisen osallistuminen toimijana jollain yhteiskunnallisen elämän alueella yhteisen hyvinvoinnin puolesta. (Nivala 2008, 175 - 176.)

Haastateltavilta kysyttiin mielipidettä maanpuolustukseen osallistumisesta sekä ehdotuksia tehtävistä, joita voisi tehdä. Kysymystä pidettiin vaikeana ja eräs haastateltava oli painokkaasti sitä mieltä, että *”kehitysvammainen ei voi puolustaa omaa isänmaataan”*. Muutamia ehdotuksia tuli pienen pohdinnan jälkeen, muun muassa ensiapukoulutus, rivissä seisominen, vaatteiden vieminen ulkomaille, tavaroiden kantaminen, rahankeräykset ja toisten ihmisten auttaminen yleensä.

”Olla pakkaamassa ruokatarvikkeita sotilaille, jotka joutuvat lähtemään eli varastotöitä.”

”Järjestöt voisivat keksiä apuvälineitä, joilla pääsee hyvin liikkumaan metsässä.”

”Veteraaneja, niille vois antaa rahaa tai voi kysyä tarvitko korjausapua.”

Kansalaisen osallisuuden ja toimijuuden vahvistaminen muodostavat pohjan solidaarisuuden kehittymiselle, joka on myös kansalaiskasvatuksen keskeinen sosiaalipedagoginen tavoite. Se ei ole vain yhteiskunnallisen huolenpitojärjestelmän kehittämistä vaan perustuu henkilökohtaiseen vastuuntuntoon yhteisen hyvinvoinnin toteuttamisessa. Tämä on muun muassa valmiutta antaa omaan erityisesti turvatakseen yhteisön heikompien jäsenten tarpeiden täyttämisen ja elinolosuhteiden kehittämisen. (Nivala 2008, 176.)

8.3 Sosionomin yhteiskunnallinen osaaminen

Sosiaali-, terveys-, nuoriso- ja kasvatustyön sekä diakonian koulutusohjelmia luonnehtii ihmisläheisyys ja humanistinen lähestymistapa. Yhteiskunnalliseen osaamiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvät lähtökohdat ovat luontevia ja tavallaan sisäänrakennettuja. Ammatillisessa toiminnassa tarkastellaan ihmistä kokonaisvaltaisesti ja toiminta tapahtuu yksilötason lisäksi myös yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Näillä aloilla ammatillinen osaaminen yhteiskunnallisen osaamisen alueella on muun muassa yhteiskunnan toiminnan ja päätöksenteon tuntemusta, medialukutaitoa ja lähdekriittisyyttä, osallistumista ja osallistavaa työtettä, vaikuttamisväylien hahmottamista sekä kansalaisvaikuttamista. (Kolkka ym. 2009, 21 - 23.)

Yhteiskunnallisessa osaamisessa on siis kysymys ammattilaisen omasta kansalaistaidosta ja myös kyvystä ohjata kansalaistaitojen haltuun saamiseen. Opinnäytetyö oli minulle tältä kannalta laaja ja innostava oppimisprosessi. Sosionomi (AMK) opintojen aikana yhteiskunnalliset aiheet ja alakohtaiset muutokset sivusivat monia oppisisältöjä. Intti tutuksi -leirit antoivat kokemusta tulevista ammatillisista haasteista muun muassa sosionomin työn moninaisista toimintaympäristöistä, dynaamisesta työnkuvasta ja osallistumisesta moniammatilliseen työ-

kentelyyn sekä yhteistyöhön kolmannen sektorin kanssa. Yhteiskunnallinen - ja kansalaisosaaminen on myös taitoa käyttää tutkivaa sekä kehittävää työtettä sekä kykyä tunnistaa ja hyväksyä erilaisuutta. Nämä tulevat esiin myös sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa (Talentia 2013, 24 - 27.)

8.4 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset

Sosiaalipedagogisella kansalaiskasvatuksella on tietyt metodologiset lähtökohdat, joita ovat yhteisöllisyys ja osallistuminen. Konkreettisella ja menetelmällisellä tasolla kyse on yhteistoiminnallisuuden, reflektiivisyyden ja dialogisuuden periaatteiden soveltamisesta, jotta ne mahdollistaisivat ja vahvistaisivat yhteisöllisyyttä ja osallistumista. (Nivala 2008, 286.) Yksittäinen Intti tutuksi -leiri on lyhytkestoinen mutta toiminnassa olisi mahdollisuus lisätä erilaisia yhteistoiminnan muotoja oppimisen tueksi. Tavoitteellinen oppilaitosyhteistyö sosionomiopiskelijoiden saamiseksi leireille voisi olla hyödyksi osallistujien yhteistoiminnan tukemisessa.

Yhteistoiminnalliset menetelmät eivät riitä sellaisinaan sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen muodoksi vaan olennaista on, että toimintaa tarkastellaan ja pohditaan yhdessä eli reflektoidaan. Sosiaalipedagogisen kansalaiskasvatuksen reflektiivisyys perustuu dialogisuuden periaatteeseen, jonka taustalla on Freireläinen dialogikäsitelmä. (Nivala 2008, 289.) Leirit ovat kestoaltaan lyhyitä mutta tutkimusaineiston ja aikaisemman tutkimuksen perusteella hyvin merkityksellisiä kaikille osallistujille. Yhteystietojen vaihto ja kannustus yhteiseen ajatustenvaihtoon erityistä tukea tarvitsevien kesken leirin jälkeen tukisivat reflektiivisyyden periaatetta.

Tutkija Tuula Puranen (2010, 99 - 101) haastatteli arviointitutkimuksessaan leirille osallistuneita kehitysvammaisia henkilöitä, heidän vanhempiaan sekä ohjaajia. Hänen tutkimuksessaan esille tulleet asiat tukivat myös omia huomioitani ja haastateltavieni kerrontaa. Opetustilanteisiin eli yhteen asiaan kerrallaan voitaisiin käyttää enemmän aikaa. Pitkäkestoisemmän palautekeskustelun avulla voitaisiin palauttaa mieliin opittuja asioita ja nostaa itseluottamusta.

Kehitysvammaisten henkilöiden lähikasvattajina työskentelee asumisyksiköissä ja toimintakeskuksissa paljon sosionomeja, joiden tehtävänä on muun muassa asiakkaan aikuisuuden tukeminen. Aikuisuuden tukemiseen liittyy muun muassa yhteistoiminnan, yhdessä asumisen ja toisten huomioimisen harjoittelu sekä yhteisvastuun kantaminen (Malm ym. 2004, 196). Purasen (2010,100) tutkimuksessa mainitut muistelutilaisuudet leirin jälkeen sekä ohjaajankansio saatavat olla käytännössä hankalia toteuttaa mutta tukisivat leirillä opittujen asioiden siirtämisessä omaan arkipäivään sekä kannustaisivat kertaamaan ja harjoittelemaan laajemmin omaan turvallisuuteen tai yhteiskuntaan liittyviä asioita.

Leireillä oli eri tavoin erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä. Osa heistä ei välttämättä ollut tietoinen siitä, mikä leiri oli kyseessä, mikä on armeija, intti, maanpuolustus tai varusmiespalvelus. Eräs haastateltavien valintakriteereistä oli havainnoinnin perusteella oleva osittainen tai lyhytaikainen avuntarve. Haastatelluaineiston perusteella Intti tutuksi -leireillä oli juuri tälle kohderyhmälle tärkeä merkitys ja kehittämisehdotuksena heiltä saatiin muun muassa tasoleirit. Tasoleirit voivat olla hakuprosessin kannalta hankala toteuttaa. Järjestäjien asettamissa tavoitteissa tuli esiin elämysten lisäksi muun muassa osaamiseen ja ryhmätoimintaan liittyviä tavoitteita. Leiritoiminnan voisi toteuttaa selkeästi erilaisin sisällöin esimerkiksi "armeijahenkisenä" Intti tutuksi -leirinä ja "erähenkisenä" kansalaistaidot -leirinä. Tällöin sisältöä voitaisiin kehittää paremmin eritasoista tukea tarvitsevien osallistujien tarpeita ja järjestäjien tavoitteita vastaaviksi.

Intti tutuksi -leirit ovat kokonaisuudessaan hyvin toimiva ja hieno esimerkki erilaisten toimijoiden yhteistyöstä. Leiri on lyhyt mutta erityisesti lievästi kehitysvammaisille - tai lyhytaikaista erityistä tukea tarvitseville henkilöille tärkeä ja arvolutautunut mahdollisuus saada kokemus armeijasta ja tutustua maanpuolustukseen aidossa ympäristössä. Kutsuntatilaisuudessa, asepalveluksesta vapautuksen yhteydessä saatava tieto kyseisestä -leiristä voisi olla osallisuuden tunnetta vahvistava. Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita löysin leireiltä paljon. Käytännön kehittämistoiminnan kannalta eräänä tutkimusaiheena voisi olla se, miten kyseinen kohderyhmä itse kehittäisi sisältöjä erillisille kansalaistaidot - ja intti tutuksi -leireille.

LÄHTEET

Arvio, M. & Aaltonen, S. 2011. Kehitysvammainen potilaana. Duodecim-sarja. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Asevelvollisuuslaki 28.12.2007/1438.

Duffy, S. 2006. Keys to Citizenship. A guide to getting good support for people with learning disabilities. Birkenhead, UK: Paradigm Consultancy & Development Agency Ltd.

Duodecim 2009. Palveluskelpoisuuden arviointi. Verkkokoulutus. Viitattu 25.3.2016 http://www.duodecim.fi/kotisivut/sivut.nayta?p_sivu=82606.

Helkama, K. 2015. Suomalaisten arvot. Tallinna: Meedia Zone OÜ.

Helkama, K; Myllyniemi, R; Liebkind, K; Ruusu vuori, J; Lönnqvist, J-E; Hankonen, N; Mähönen, T; Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. 2015. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S; Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Ikonen, O.1998. Kehitysvammaisten opetus. Mitä ja miten? Helsinki: Hakapaino Oy.

Intti 2016. Suomisanakirja. Viitattu 25.3.2015 <http://www.suomisanakirja.fi/intti>.

Jyväskylän yliopisto 2015. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Sanasto. Viitattu 6.2.2016 <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisuus>.

Kaski, M.; Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kauppila, R. 2011. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Juva: Bookwell Oy.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS) 2015a. Säätiön esittely. Viitattu 6.12.2015 <http://www.kvps.fi/kvps/mika-kvps>.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS) 2015b. Kehittämistoiminta. Viitattu 6.12.2015 <http://www.kvps.fi/kvps/mika-kvps/kehittamistoiminta/>.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS) 2015c. Intti tutuksi leirit. Viitattu 5.12.2015 <http://www.kvps.fi/tapahtumat/intti-tutuksi-leirit>.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (KVPS) 2015d. Simon Duffy. Viitattu 16.2.2016 <http://www.kvps.fi/blogit/ajankohtaista/tohtori-simon-duffy-vierailee-suomessa>.

Kolkka, M.; Mantela, J.; Holopainen, A.; Louhela, J.; Packalén, L. & Kaisvuo, T. 2009. Yhteiskunnallinen osaaminen. Haaste ja tehtävä. Helsinki: Hakapaino Oy.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 11.5.2007/556.

Leskelä, L. & Lindholm, C. (toim.) 2011. Haavoittuva keskustelu. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 6. Solver palvelut Oy.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) 2013. Nuorten koulutuksen kehittämistyöryhmän Nuorko-raportti. MPK:n asiakirja 161/1.01/9.12.2013. Saatavissa myös <https://mpk.fi/Default.aspx?tabid=958#>.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) 2015a. Toiminta. Viitattu 5.12.2015 <https://www.mpk.fi/Default.aspx?tabid=70>.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) 2015b. Koulutuskalenteri. Viitattu 5.12.2015 <https://www.mpk.fi/Default.aspx?tabid=942>.

Malm, M; Matero, M; Repo, M. & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Moberg, S; Hautamäki, J; Kivirauma, J; Lahtinen, U; Savolainen H. & Vehmas, S. 2015. Erityispedagogiikan perusteet. Juva: Bookwell Oy.

Niemelä, P. & Lahikainen A. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tallinna: Kirjakas / Tallprint.

Niemelä, S. 2012. Aktiivisen kansalaisuuden perusaineiksia. Kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen seura. Kansalaisyhteiskunta 1/2012 s. 64 - 69. Viitattu 6.2.2016 <http://www.kytseura.fi/aiemmatnumerot/37>.

Nivala, E. 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Snellman-instituutin A-Sarja 24/2008. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Oikeusministeriö 2004. Julkaisuarkisto. Julkaisu 2004:11. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Viitattu 6.2.2016 http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200411aktiivistenkansalaistensuomi/Files/OMJU_2004_11_Aktiivisten_kansalaisten_Suomi.pdf.

Papunet, Kehitysvammaliiton verkkopalvelu 2015. Kuvapankki. Viitattu 28.5.2015 <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>.

Perustuslaki 11.6.1999/731.

Puolustusvoimat 2012. Sotilaslääketieteen keskus ja Pääesikunta. Ohjesääntö numero 330. Terveystarkastusohje (TTO) 2012. Tampere: Juvenes Print Oy. Saatavana myös http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/a7cfa8804a5da4219b61ff53a7d72625/Terveystarkastusohje_2012_nettili.pdf?MOD=AJPERES.

Puolustusvoimat 2015a. Ruotuväkilehti. Uutisarkisto 2013. Sotilassoittokuntia ja varuskuntia lakkautetaan ympäri maata. Viitattu 25.3.2015 http://www.puolustusvoimat.fi/fi/Puolustusvoimat/Etusivu/?urile=wcm%3Apath%3A/su_puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat.fi/Puolustusvoimat/Etusivu/.

Puolustusvoimat 2015b. Sotilaslääketieteen keskus. Ämmälä, A-J. Palveluskelpoisuuden arviointi. Viitattu 25.3.2016 <http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/e49f45004787e110ac68eed4bd43dee/Mielenterveys%3B+Antti-Jussi+%C3%84mm%C3%A4!%C3%A4.pdf?MOD=AJPERES>.

Puolustusvoimat 2015c. Varusmies 2015. Opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. Viitattu 22.3.2015. <http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/3be5ef8046db9a00957eb7786bf3619b/Varusmies+2015.pdf?MOD=AJPERES>.

Puolustusvoimat 2015d. Varusmiesten maanpuolustustahto. Viitattu 31.3.2016
http://puolustusvoimat.fi/artikkeli/-/asset_publisher/varusmiesten-maanpuolustustahto-ja-palvelusmotivaatio-nousussa.

Puranen, T. 2010. Tuli turvallisempi tunne. Kehitysvammaisten Palvelusäätiön Turvallisuuskoulutuksen hanke 2007-2009. Arviointitutkimus. Kehitysvammaisten Palvelusäätiön (KVPS) painamaton lähde.

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat - perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint Oy.

Rinne-Säätiö. Kinnunen-Kakko, M. 2015. Rinne-kodin julkaisusarja 1: Mahdollistava lähimäisyys ja arkeistava aistiyö. Helsinki: Libris Oy.

SA-int 2016. Wikipedia. Viitattu 25.3.2016 <https://fi.wikipedia.org/wiki/SA-int>.

Saloviita, T. 2014. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Juva: Bookwell Oy.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Talentia 2013. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Viitattu 4.4.2016.
<http://www.talentia.isintexas.com/mag/eettinenopas.php>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

United Nations 2015. Convention on the rights of person with disabilities. Viitattu 25.3.2015
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities>.

Verner, Kehitysvammaliiton verkkopalvelu 2015a. Toimintakyvyn kuvaus ja arviointi. Viitattu 8.12.2015 <http://verneri.net/yleis/toimintakyvyn-kuvaus-ja-arviointi>.

Verner, Kehitysvammaliiton verkkopalvelu 2015b. Aktiivinen tuki, kansalaisuus. Viitattu 6.2.2015 <http://verneri.net/yleis/kansalaisuuden-idea>.

Verner, Kehitysvammaliiton verkkopalvelu 2015c. YK:n yleissopimus. Viitattu 25.3.2015
<http://verneri.net/yleis/ykn-vammaisia-henkiloita-koskeva-yleissopimus>

Verner, Kehitysvammaliiton verkkopalvelu 2015d. Kysymyksiä. Viitattu 12.8.2015
<http://verneri.net/yleis/lievasti-kehitysvammaisen-henkilo-ja-asepalvelus>.

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vänskä, K.; Laitinen-Väänänen, S.; Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Helsinki: Edita Prima.

Österback, M. 2011. Oikeusvaltio Suomi. Kehitysvammaliiton julkaisu. Yhteiskunta-sarja 2/5. Solver palvelut Oy.

Esittelykirje

28.5.15

Tervehdys Intti tutuksi -leirien henkilökunnalle!

Olen Helena Pietilä, Turun ammattikorkeakoulun aikuisopiskelija. Teen harjoitteluni Kehitysvammaisten Palvelusäätiössä. Sosionomin opinnäytetyöni teen Intti tutuksi -leireistä ja osallistun syksyn aikana muutamille niistä.

Leirien aikana havainnoin kehitysvammaisia osallistujia sekä haastattelen muutamaa luvan antanutta kommunikointikykyistä leirin lopuksi. Toivon, että haastattelulle löytyy hetki aikaa vaikka ohjelma on luultavasti jo tarkkaan suunniteltu sekä kiireinen.

Leirien aikana teen pääasiassa havainnointia ja haastatteluja työtäni varten eli ns. henkilökunnan perusvahvuuteen en kuulu. Työskentelelen opiskelujen ohessa kehitysvamma-alalla, joten osallistun ja autan tietenkin mielelläni kaikessa tilanteen mukaan.

Tapaamisiin!

Helena Pietilä

puh: XXX XXX XXXX,
helena.pietila@edu.turkuamk.fi

Valokuvaus- ja julkaisulupa

(Lähde: KVPS 2015. Hakulomakkeen sivu. Viitattu 14.12.2015
http://www.kvps.fi/images/tiedostot/inttitutuksi_hakulomake.)

Valokuvaus- ja julkaisulupa

Minua saa valokuvata

- Kyllä
 Ei

Kuvaani saa käyttää Kehitysvammaisten Palvelusäätiön
ja yhteistyökumppaneiden julkaisuihin

- Kyllä
 Ei

Kuviani saa jakaa kurssille osallistuville ihmisille

- Kyllä
 Ei

Jos tulen valituksi kurssille, minulle saa lähettää kurssikirjeen sähköpostilla.

Allekirjoittamalla hyväksyn Intti tutuksi -leirien osallistumiseen vaadittavan rekisteröitymisen Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen koulutusrekisteriin. Tietosuojaselosteeseen voi tutustua osoitteessa: <http://www.mpk.fi> kohdassa Koulutuksen sisältö - Kurssille osallistumisen pelisäännöt.

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö tai Maanpuolustuskoulutusyhdistys eivät luovuta tietojani muille tahoille ilman erillistä lupaani.

Päiväys

Ilmoittautujan allekirjoitus

Yhteyshenkilön allekirjoitus

Lomakkeen palautus Lisätiedot

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö Petteri Kukvaniemi, projektipäällikkö

Intti tutuksi -leirit puh. 0207 713 549

Pinninkatu 51, 33100 Tampere, petteri.kukkaniemi@kvps.fi.

HAASTATTELU- JA HAVAINNOINTILUPA sosionomin opinnäytetyöhön liittyvää tutkimusta varten

Tutkimuksen kohteena ovat Intti tutuksi -leirit erityistä tukea tarvitseville. Tarkoituksena on selvittää osallistujien kokemuksia ja mielipiteitä sekä yhteistoimintaa leirillä. Tutkimuksen tuloksia käytetään leirien kehittämiseen.

Leirillä tehdään havainnointia ja muutamille leiriläisille ryhmähaastattelu, joka nauhoitetaan. Työssäni noudatan luottamuksellisuutta ja vaitiolovelvollisuutta. Henkilötietoja tai arkaluonteisia asioita ei esitetä. Haastattelunauhut ja havainnointiaineiston pidän itselläni. Ne eivät ole julkisia, ne säilytetään ja hävitetään käytön jälkeen asianmukaisesti.

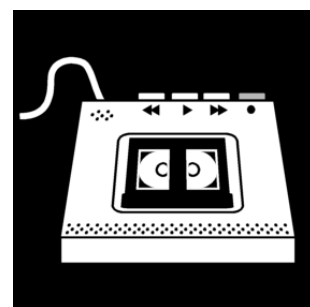
Tästä luvasta toimitetaan kopio suostumuksen allekirjoittaneelle.

Turussa 20.8.2015

Helena Pietilä, sosionomiopiskelija
Sosiaalialan koulutusohjelma
Turun ammattikorkeakoulu

Annan luvan havainnoida sekä
tarvittaessa haastatella minua tutkimukseen liittyen.

XXXX XX.X.2015

Kuvat: Papunetin kuva-
pankki: www.sclera.be

Leiriläisen allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

HAASTATTELULUPA sosionomin opinnäytetyöhön liittyvää tutkimusta varten

Tutkimuksen kohteena ovat Intti tutuksi -leirit erityistä tukea tarvitseville. Tarkoituksena on selvittää osallistujien kokemuksia ja mielipiteitä sekä yhteistoimintaa leirillä. Tutkimuksen tuloksia käytetään leirien kehittämiseen.

Leirillä tehdään havainnointia ja muutamille leiriläisille ryhmähaastattelu, joka nauhoitetaan. Työssäni noudatan luottamuksellisuutta ja vaitiolovelvollisuutta. Henkilötietoja tai arkaluonteisia asioita ei esitetä. Haastattelunauhut ja havainnointiaineiston pidän itselläni. Ne eivät ole julkisia ja ne säilytetään sekä hävitetään käytön jälkeen asianmukaisesti.

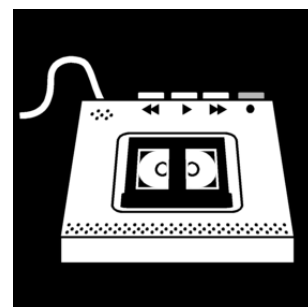
Tästä luvasta toimitetaan kopio suostumuksen allekirjoittaneelle.

XXXXX X.X.2015

Helena Pietilä, sosionomiopiskelija
Sosiaalialan koulutusohjelma
Turun ammattikorkeakoulu

Minulle on selvitetty luvan ja tutkimuksen sisältö myös suullisesti. Annan luvan haastatella minua ja nauhoittaa haastattelut tutkimukseen liittyen.

XXXXX X.X.2015

Kuvat: Papunetin kuva-
pankki, www.sclera.be

TEEMAHAASTattelun Runko

ALKUINFO esittely, tutkimuksen tarkoitus, eettisyys, luvat, vastaamisen käytännön asiat mm. vuorottelu.

1. TAUSTATIEDOT

- Oletko aikaisemmin käynyt Intti tutuksi -leireillä?
- Mistä sait tiedon leiristä?

2. DIALOGI, REFLEKTIO / LEIRILLÄ OPPIMINEN, YHTEISTYÖ

- Tutustuitko leirillä varusmiehen elämään?
- Mitä opit tällä leirillä? Kerro muutama asia.
- Missä ryhmä onnistui mielestäsi hyvin?
- Opitko leirikaverilta tai opetitko jonkin asian leirikaverille? Kerro minkä asian.
- Onko leiristä hyötyä arkielämässäsi?
- Aiotko olla yhteydessä leirikavereihin myöhemmin?
- Aiotteko järjestää muistelutilaisuuden tms. kotona/asumisyksikössä/leirikavereiden kesken?

3. YHTEISKUNTA/Pohjatiedot

Kysymyksen avaus: Kaikilla Suomessa asuvilla on oikeuksia ja velvollisuuksia. "Monet säännöt ohjaavat meidän elämäämme. Parhaiten tunnet ehkä oman kodin, koulun tai työpaikan säännöt. Yhteiskunnassa on myös sääntöjä, jotka kertovat mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. Yhteiskunnan sääntöjä kutsutaan laeiksi. Ne koskevat jokaista ihmistä Suomessa samalla tavalla". (Österback 2011,6.)

- Mainitse mitä oikeuksia sinulle tulee mieleen?
Kysymyksen avaus: Velvollisuudet ovat tiettyjä asioita, joita ihmisen on tehtävä.
- Mainitse mitä velvollisuuksia sinulle tulee mieleen?

4. ASEVELVOLLISUUS / INTTI TUTUKSI -LEIRI

Kysymyksen avaus: Armeijaan eli inttiin pääsyyn vaikuttaa esimerkiksi kehitysvammaisuus, jokin muu vika tai sairaus. Lääkäri arvioi annetaanko kokonaan vapautus asevelvollisuudesta. Henkilön toimintakyky vaikuttaa arvioon.

- Muistatko tällaista tilannetta tai oletko käynyt armeijan? Kerro jotain aiheesta.
- Onko tällainen leiri tarpeellinen/tarpeeton niille, jotka eivät pääse armeijaan? Perustele vastauksesi.

5. KEHITTÄMINEN, VISIOT

- Jos haluat osallistua maanpuolustukseen intistä vapautuksesta huolimatta, mitä tehtäviä voisit tehdä?
- Miten näitä Intti tutuksi -leirejä voisi kehittää?

HAVAINNOINNIN TARKISTUSLISTA

(Lähde: Kauppila, R. 2011, 115; 127 – 128. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot.)

Haastateltavien valinta

Sosiaalisia perustaitoja

Itsensä ja muiden esitleminen, kuunteleminen, keskustelun aloittaminen, keskustelutaidot, kysyminen ja neuvon tiedusteleminen, toisen vapaamuotoinen haastatteleminen, kohteliaisuuksien esittäminen ja vastaanottaminen, avun pyytäminen.

Kehittyneitä sosiaalisia taitoja

Ryhmään liittyminen, toimiminen ryhmässä, ohjeiden antaminen, opetuksen seuraaminen, anteeksi pyytäminen, haastattelutaidot, toisiin vaikuttaminen, jämäkkyuden osoittaminen, ystävyyden luominen, yhteistyötaidot.

Muita sosiaalisia vuorovaikutustaitoja

Luvan pyytäminen, toisten auttaminen.

Erityisen tuen tarve kommunikoinnissa

Ryhmämuodon tehokkuus tavoitteiden saavuttamisessa

Ohjattu parityöskentely tai pienryhmätyö, muu ryhmätyö

1. Asiatavoite
2. Tunnetavoite
3. Tiedon lisääntyminen
4. Vuorovaikutustaidon oppiminen
5. Asenteen muuttuminen
6. Ongelmanratkaisukyvyyn lisääntyminen

Artikkeli: Ilo ja into siivittivät Intti tutuksi -leiriä

(Lähde: MALIKE 2016, 6 -7. Liikkeelle. Osallistumisen mahdollisuuksia vaikeavammaisille ihmisille.)

Kuvitteellisessa tilanteessa kyy on purrut marjastamaan lähtenyttä Riitta Laihosolaa. Ensiapukouluttaja Jukka Laihosola kertoo leiriläisille, ettei kyyn pureman saanut raajaa saa liikuttaa.

Ilo ja into siivittivät Intti tutuksi -leiriä

Teksti Tuula Puranen

Kuvat Janne Ruotsalainen

Kuusi vaikeavammaista miestä otti tuntumaa armeija-elämään Intti tutuksi -leirillä syyskuussa 2015. Malikkeen toimintavälineiden avulla jokainen pystyi osallistumaan täysillä leirin ohjelmaan sulkeisista pakkiruokailuun.

Tommi Vuolle saa alokasasun sotilas-kouluttaja Timo Lepänhaaralta.

Puolijoukkueelta pystyttämiseksi tarvitaan muutakin kuin telttakangas, joka odottaa määrällä nurmikolla metsän laidassa. **Keijo Pulkkinen** karauttaakin paikalle Malikkeen *Scout Crawlerilla* sylissänsä nippu telttakeppejä. **Juha Laaja** tuo teltan keskisaloon telineen, **Miikka Heikkisen** ja **Martti Mäkisen** lastina on pressuja teltan maavaatteiksi. Kun pystytys alkaa, **Tommi Vuolle** pitää telttanaru kireällä, kunnes sotilaskouluttaja **Jukka Pyhälähti** saa iskettyä maahan kiilan, johon naru kiinnitetään. *Intti tutuksi* -leirillä jokainen vaikeavammaisen leiriläinen tekee konkreettisia asioita ja saa näin kokemuksia intin arjesta.

Menossa on historiallinen Intti tutuksi -leiri, sillä kaikki osallistujat ovat

vaikeavammaisia henkilöitä. Jokainen käyttää pyörätuolia ja tarvitsee oman avustajan.

– Malike on toimintavälineillään mukana, jotta heillä on mahdollisuus osallistua leirin ohjelmaan, koulutus-suunnittelija **Anssi Helin** kertoo. Ensiapu- ja kulunvalvontaharjoitukset tapahtuvat metsässä, ja kurssilaiset siirtyvät pyörätuoleistaan nostimien avulla Malikkeen maastopyörätuoleihin, monitoimirattaisiin ja juoksurattaisiin. Anssi Helin ja Malikkeen toimintavälineohjaaja **Kari Mäkinen** viimeistelevät avustajien kanssa asennot hyväiksi tyhjiö- ja rouhetyynyillä.

Keijo Pulkkinen liikuttelee raskaan oloista *Scout Crawleria* suorastaan sulokkaasti niin metsässä kuin leirikeskukseen pihassa. – Tämä on elä-

mää, hän hihkaisee, pyöräyttää laitetta ja jättää pihasoraan virheettömän ympyrän. Scout Crawler on telaketjuinen, joystickillä ohjattava ajoalusta, jolla käyttäjä istuu omassa pyörätuolissaan.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys järjesti uraauurtavan vaikeavammaisten henkilöiden Intti tutuksi -leirin 4.–6. syyskuuta Pekonrannan leirikeskuksessa Alajärven Lehtimäellä. MPK:n yhteistyökumppaneina olivat Malikkeen lisäksi Kehitysvammaisten Palvelusäätiö ja Eskoon sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. Leirin kouluttajat olivat MPK:n edustajia.

Mikä ”alokasta” naurattaa?

Sora rasahtelee rytmikkäästi monitoimirataiden alla, kun Jukka Pyhälähti kommentaa sulkeisharjoituksessa leiriläiset riviin ja tekemään käännöksen milloin vasemmalle, milloin oikealle. Leiriläiset noudattavat innokkaasti jokaista käskyä. Jos kouluttaja on tyytymätön suoritukseen, koko ryhmä joutuu poistumaan taakse siinä kuin tavallisetkin alokkaat.

– Kertokaa mulle, miksi taakse poistuminen on niin hauskaa, Jukka tiedustelee, kun ryhmä poistuu taakse perusilmeisenä, mutta palaa riviin aina leveästi hymyillen. Ryhmä ei helly auktoriteetin edessä, vaan säilyttää salaisuutensa. Olisiko se siinä, että sotilaskouluttaja Pyhälähti ei vain vaadi, vaan myös kannustaa ja rohkaisee?

”Leiri on täyttänyt aivan kaikki odotukset ja ylittänytkin ne”.

– Minulle ja muille MPK:n kouluttajille riittää, että kukin tekee parhaansa. Jos jokin menee väärin, se ei haittaa, minäkin teen joka päivä jotakin väärin. Siinä ei ole mitään pahaa, hän juttelee tarkasti kuuntelevalle ryhmälle.

Yli odotusten

– Leiri on täyttänyt aivan kaikki odotukset ja ylittänytkin ne, kurssin johtaja **Riitta Laihosola** kertoo viimeisenä leiriaamuna, kun leirikeskuksen pihalle pystytetystä puolijoukkueeltasta kuuluu vielä vieno kuorsaus.

– Emme tienneet etukäteen, mitä tarkoittaa, kun leirille tulee ihmisiä, jotka tarvitsevat hyvin paljon erityistä tukea. Meille oli paljon apua siitä, että Malikkeen työntekijät kävivät ennen leiriä neuvomassa meitä ja kertomassa, että vaikeavammaisia kurssilaisia koulutetaan aivan kuten muitakin, Riitta jatkaa.

Miikka Heikkinen saapui kurssille Ylöjärveltä. Hän vaikuttaa tyytyväiseltä kokemukseensa, ja avustajana toiminut äiti **Anne Heikkinen** tulkitsee lisää:

– Miikka tykkäsi nukkua teltassa, vaikka siellä oli pientä ääntä ja kipinävuorojen takia jonkin verran liikettäkin. Miikka kuitenkin nukahti hyvin ja oli aamulla tyytyväisen oloinen,

hymyili herätessään.

Anne kertoo myös, että Miikalle on arvokasta olla muiden joukossa.

– On tärkeää, että hän pääsee toimimaan muiden vammaisten ihmisten kanssa.

Anne Heikkisen mielestä MPK:n kouluttajat onnistuivat leiriohjelman toteuttamisessa hyvin, vaikka heillä ei ollutkaan aiempaa kokemusta vaikeavammaisten henkilöiden kouluttamisesta.

– Mielestäni oli hienoa, että vaikeavammaisille leiriläisille oli esimerkiksi ensiapukoulutusta kuten muillekin. Myös leiri itsessään on tärkeää, sillä vammaisetkin pojat odottavat armeijakokemuksia, ja leirillä he pääsevät tekemään samoja asioita, joita oikeassa armeijassa tehdään.

Innostuksen ilmapiirissä sujunut kurssi herätti leiriläisten ja järjestäjien keskuudessa toiveita vaikeavammaisten henkilöiden Intti tutuksi -leirin jatkumisesta. Malike-toiminnan esimies **Susanna Tero** kertoo, että suunnitelmia onkin jo olemassa.

– Malikkeen tavoite on lisätä yhteistyössä järjestäjien kanssa vaikeavammaisten ihmisten mahdollisuuksia osallistua Intti tutuksi -leireille tulevaisuudessakin. ■

Keijo Pulkkinen iskee telttakeppiä maahan, vastaava sotilaskouluttaja Jukka Pyhälähti ohjaa tilannetta.

Ruoka maistuu taivasalla. Riitta Laihosola annostelee Miikka Heikkiselle hernekeittoa Anne Heikkisen pitelemään pakkiiin, Tommi Vuolle ja Paavo Peltonen odottavat vuoroaan.

Artikkeli: Intti tutuksi -leirillä kaveria ei jätetä

(Lähde: KVPS:n tapahtumakalenteri 2016, 43)

Intti tutuksi -leirillä kaveria ei jätetä!

● TV:stä tutulla sisujengiläisellä, **Joni Roivasella**, oli vauhdikas syyskesä. Kehitysvammaisten Special Olympics -maailmankisoista Los Angelesista tuli Unified-purjehduksen pronssimitali. Elokuussa mies osallistui jo kolmatta kertaa Intti tutuksi -leirille. Parin päivän leirejä järjestetään erityistä tukea tarvitseville eri puolilla Suomea.

Intti tutuksi -leirin tupakaverit **Joni Roivanen** ja sosionomiopiskelija **Helena Pietilä** haastattelivat toisiaan leirikokemuksista.

Helena: Mitä sinulle jäi leiristä tärkeimpänä mieleen?

Joni: Opin uusia asioita ja tutustuin

varusmiehen elämään. Tehtävärastit ja armeijan esittelyvideo olivat hyviä.

Helena: Sinulla on paljon liikunta-harrastuksia ja lähdet aina rohkeasti kokeilemaan uusia asioita. Miten kannustaisit muita lähtemään leirille?

Joni: Kannattaa lähteä, koska siellä saa hyvän mielen, näkee tuttuja ja myös uusia kasvoja.

Aktiivinen Joni on kiinnostunut monista asioista ja on hyvä kyselemään. Haastattelun aikana hän kysyi Helenalta keskimäärin kolme kysymystä minuutissa. Siinä tuli pohdituksi yhdessä monenlaista leiriin liittyvää asiaa.

Joni: Mitä sinä opit leirillä?

Helena: Vastaan saman kuin sinä, eli opin asioita varusmiehen elämästä. Lisäksi opin, että pärjätään hyvin kun kaikki auttavat toisiaan.

Joni: Miten sinun mielestäsi marssit menivät?

Helena: Harjoiteltiin pitkään, mutta lopuksi meni oikein hienosti. Saatiin kehuja, kun oli niin suorat rivit ja innokasta porukkaa.

Joni: Mitä tykkäsit telttäystä ja pimeässä kulkemisesta?

Helena: Oli oikein mukava nukkua teltassa, vaikka hiukan kuorsausta kuului. Pimeällä kulkeminen ei pelottanut, kun oli taskulamppu mukana. Aina voi pyytää kaveria tai avustajaa mukaan, jos jännittää.

Joni: Miten niskasi voi?

Helena: Heh heh...

Kuten asiaan kuuluu tupakavereiden kesken vitsailtiin leirillä sattuneista kömmähdyksistä. Helenan retkityyny oli unohtunut kotiin. Tyynynä hän käytti armeijan takkia ja aamulla herätessä niskat olivat jumissa ja poskessa oli vetoketjun kuva. Joni paineli niskat kuntoon ja Helena auttoi Jonia makuu-alustan rullaamisessa. Kaveria ei jätetä Intti tutuksi -leirillä!

Helena Pietilä ja Joni Roivanen olivat tupakavereita Intti tutuksi -leirillä Turussa.

